

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 30-31 marca 2012 r. na kierunku „socjologia” prowadzonym na poziomie studiów I i II stopnia o profilu ogólnoakademickim realizowanym w formie stacjonarnej i niestacjonarnej na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego.

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: ks. dr hab. Tadeusz Bąk (członek PKA)

członkowie: prof. dr hab. Irena Machaj (ekspert PKA)

prof. dr hab. Józef Styk (ekspert PKA)

mgr Beata Sejdak (ekspert ds. formalno- prawnych PKA)

Michał Horajski (przedstawiciel PS RP, ekspert PKA)

Krótką informacją o wizytacji

Ocena jakości kształcenia na kierunku „socjologia” jest przejawem własnej inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej, w związku z upływem okresu obowiązywania oceny pozytywnej, wyrażonej w Uchwale Prezydium PKA nr 29/2006 z dn. 05.01.2006 r.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę

1). *Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki.*

Ocena stopnia różnorodności i innowacyjności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania.

Koncepcja kształcenia nawiązująca do misji Uczelni oraz strategii jednostki stanowi punkt wyjścia oceny programowej, zgodnie z jej kryteriami zawartymi w Załączniku do Statutu Polskiej Komisji Akredytacyjnej uchwalonego w dniu 10 listopada 2011 r. Załącznik do Uchwały Nr 1/2011 Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 10 listopada 2011 r. Określenie misji stanowi podstawę konstrukcji koncepcji kształcenia.

Koncepcja programu kształcenia na kierunku socjologia w Uniwersytecie Zielonogórskim (zgodnie z Uchwałą nr 283 Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego z dnia 26

maja 2010 r. w sprawie ustalenia wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych dotyczących uchwalania planów studiów i programów nauczania oraz planów i programów studiów podyplomowych oraz kursów dokształcających) obejmuje:

- 1) sylwetkę absolwenta,
- 2) listę przedmiotów obowiązkowych, ich treści programowe i efekty kształcenia oraz wymiar godzinowy,
- 3) listę specjalności, jeśli takie są oferowane w ramach kierunku studiów, wraz z wykazem ewentualnych przedmiotów obowiązkowych dla poszczególnych specjalności,
- 4) listę przedmiotów wybieralnych w ramach kierunku bądź specjalności, ich treści programowe i efekty kształcenia oraz wymiar godzinowy,
- 5) wykaz obowiązkowych praktyk zawodowych,
- 6) wykaz obowiązkowych egzaminów,
- 7) określenie formy zakończenia studiów (praca dyplomowa, egzamin dyplomowy itp.),
- 8) praktyką zawodową.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z założeniami Strategii Rozwoju Uniwersytet Zielonogórski dąży w swym rozwoju do pełnienia roli uniwersytetu nowoczesnego, powołanego do rozwijania i szerzenia wiedzy oraz kształcenia kadry naukowej w oparciu o własne zasoby i własną kadrę naukową. Uniwersytet Zielonogórski jest uczelnią otwartą zarówno na najnowsze osiągnięcia naukowe i techniczne, jak i na zapotrzebowanie społeczne w zakresie usług edukacyjnych realizowanych w duchu służby na rzecz dobra wspólnego, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb edukacyjnych młodzieży niepełnosprawnej. Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu jest jedną z podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Zielonogórskiego w rozumieniu jego statutu. Obecnie Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego ma w swej strukturze: Instytut Socjologii oraz Katedrę Pedagogiki Społecznej, Zakład Resocjalizacji i Psychologii, Zakład Animacji Kultury i Andragogiki, Katedra Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej, Katedra Teorii i Filozofii Wychowania, Katedrę Wychowania Fizycznego, Katedrę Mediów i Technologii Informacyjnych oraz Katedrę Zdrowia Publicznego, a także: Zakład Edukacji Wczesnoszkolnej i Historii Wychowania, Zakład Animacji Kultury i Andragogiki, Zakład Pedagogiki Szkolnej oraz Pracownię Kształcenia Ustawicznego.

Instytut Socjologii powołano decyzją Rady Wydziału Pedagogicznego WSP w Zielonej Górze 28 czerwca 1994 r. Utworzenie Instytutu poprzedziła akceptacja przez MEN uchwały Senatu WSP z września 1993 r. o otwarciu dziennych studiów magisterskich na kierunku Socjologia. W ostatnich latach funkcjonowania Instytutu znaczącym modyfikacjom uległy programy kształcenia, co zostało spowodowane z jednej strony potrzebami lokalnego rynku pracy oraz przepisami prawa (prawo o szkolnictwie wyższym, rozporządzenia MNiSW), z drugiej oczekiwaniem studentów oraz pracowników naukowo-dydaktycznych. Zmiany w programach nastawione były przede wszystkim na zwiększenie proporcji zajęć praktycznych w stosunku do teoretycznych i stworzenie oferty programowej atrakcyjnej dla studentów, przy jednoczesnym uwzględnieniu zainteresowań naukowo-badawczych pracowników. Udział

studentów we wprowadzaniu modyfikacji w programach zapewniony jest dzięki ich uczestnictwu w spotkaniach z pracownikami organizowanych w ramach panelu dyskusyjnego w trakcie „Socjobrania” (spotkania absolwentów, studentów oraz pracowników Instytutu Socjologii), jak i obecności studentów w Radzie Instytutu, która stanowi organ opiniujący zmiany programowe.

Przygotowanie absolwentów Uniwersytetu Zielonogórskiego do wymagań rynku pracy zostało oparte na zasadach kształcenia zorientowanego na umiejętności i zdolności do wykonania konkretnych zadań, w tym zwłaszcza zadań realizowanych w ramach pracy zespołowej. Podstawą tak nakreślonego wykształcenia specjalistycznego absolwentów jest ich gruntowne wykształcenie. Dziś studia socjologiczne pierwszego stopnia przygotowują do pełnienia zróżnicowanych ról zawodowych. Ich szczególny walor polega na wykształceniu w absolwencie zdolności elastycznego łączenia wiedzy teoretycznej z praktyką. W rezultacie absolwent tych studiów wyposażony jest w umiejętności rozwiązywania problemów zarówno z obszaru rynku pracy, zachowań społeczno-kulturowych, czy procesów demograficznych, jak i życia rodzinno-domowego. Służy temu biegłość jaką zyskuje absolwent w zakresie gromadzenia i przetwarzania danych za pomocą zróżnicowanych metod i technik umożliwiających pozyskiwanie informacji oraz metod statystycznych pozwalających na odnajdywanie związków przyczynowo-skutkowych między różnymi zjawiskami społecznymi. W programie studiów uwzględniona została także problematyka charakterystyczna dla współczesnych realiów a związana z procesami ekonomicznymi, mechanizmami rynkowymi, czy też ze zmianami zróżnicowanych obszarów społeczno-kulturowych np. w sferze małżeńskiej, starości i starzenia się czy dewiacji i patologii społecznej. W rezultacie absolwent socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego jest wszechstronnie przygotowany do pełnienia roli nie tylko praktyka życia społecznego, ale także do roli badacza, którego zaplecze intelektualne pozwala na podjęcie studiów trzeciego stopnia (doktoranckich).

Należy stwierdzić, że koncepcja kształcenia wpisuje się w działalność naukowo - dydaktyczną mającą na celu przystosowanie absolwentów do efektywnego funkcjonowania w dynamicznych warunkach rynkowych oraz szybko ewoluującej rzeczywistości społecznej. Koncepcja wizytowanego kierunku nawiązuje do Strategii Uniwersytetu i Wydziału poprzez: rozwój oferty dydaktycznej odpowiadającej oczekiwaniom studentów i tendencji panującej na rynku pracy, zapewnienie jakości i doskonalenie metod kształcenia i rozwój infrastruktury dydaktycznej poprzez tworzenie nowych specjalności.

Należy zaznaczyć, iż Uczelnia stwarza dobre warunki dla kształtowania się i upowszechniania postaw innowacyjnych i przedsiębiorczych u studentów. W szczególny sposób uwidacznia się to w prowadzonych badaniach naukowych, w których aktywnie biorą udział zarówno: kadra naukowa starsza jak i młodsza. Analizując udział młodszej kadry w badaniach należy stwierdzić, iż zależy Uczelni na rozwoju młodej kadry. Ponadto Uczelnia w sposób wydatny wpisuje się w działania na rzecz awansu gospodarczego i cywilizacyjnego regionu. Należy stwierdzić, że koncepcja kształcenia wpisuje się w szeroko pojętą działalność naukowo-dydaktyczną mającą na celu przystosowanie absolwentów do efektywnego funkcjonowania w dynamicznych warunkach rynkowych oraz szybko ewoluującej rzeczywistości społecznej.

Odnosząc się wprost do celów strategicznych, należy stwierdzić:

- rozwój oferty dydaktycznej odzwierciedlający oczekiwania studentów i tendencje panujące na rynku pracy (wypracowywanie przy współpracy zewnętrznych interesariuszy i wprowadzanie do oferty dydaktycznej nowych ścieżek kształcenia oraz specjalności zapewniających rozwój kompetencji i zainteresowań studentów;
- wzbogacenie oferty w zakresie studiów podyplomowych i kursów specjalistycznych, rozwijających wiedzę i umiejętności studentów i absolwentów;
- zapewnienie jakości i doskonalenie metod kształcenia (wdrażanie metod kształcenia uczących praktycznego rozwiązywania problemów w kontekście obowiązywania krajowych ram kwalifikacji);
- wzmocnienie zaangażowania praktyków i ekspertów zewnętrznych w planowaniu i realizacji procesu dydaktycznego;
- wspieranie współpracy międzynarodowej studentów i kadry naukowo-dydaktycznej.

Zaprezentowana oferta kształcenia, z punktu widzenia programowego, jest atrakcyjna. Zestawienia programów za lata 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012 wskazują na ich zmiany i wprowadzanie bogatszych propozycji przedmiotowych.

Zgodnie z Rozporządzeniem MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia plan studiów i program nauczania umożliwia studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć. Oferta przedmiotów do wyboru na kierunku socjologia nie jest mocno rozbudowana, co jest efektem uregulowań polityki wewnętrznej Uczelni i związanych z tym ograniczeń finansowych. W ramach oferty programowej na studiach pierwszego i drugiego stopnia studenci kierunku socjologia mają możliwość wyboru przedmiotów: proseminarium socjologiczne, seminarium licencjackie/magisterskie. Na studiach pierwszego stopnia studenci mają możliwość wyboru następujących kursów: przedmiot do wyboru (realizowany w ramach Wydziału) oraz przedmioty realizowane w ramach dwóch fakultetów – socjologia rynku pracy oraz socjologia problemów społecznych:

W ramach fakultetu socjologia rynku pracy student może realizować następujące przedmioty: socjologia ekonomiczna; techniki kształtowania wizerunku PR; zachowania konsumenta na rynku; socjologia pracy i zawodu; metody badań marketingowych; socjologia reklamy; socjologia instytucji i organizacji; strategie personalne. W ramach drugiego fakultetu socjologia problemów społecznych: socjologia wpływu społecznego; socjologia dewiacji i patologii społecznej; społeczno-kulturowe aspekty starości; socjologia małżeństwa i rodziny; socjologia młodzieży; socjologia zdrowia i choroby; społeczne aspekty zachowań seksualnych; polityka społeczna.

Ponadto studenci mają możliwość wyboru lektoratu z języka obcego oraz formy zajęć z wychowania fizycznego.

Na studiach drugiego stopnia studenci mogą wybierać pomiędzy następującymi parami przedmiotów: empiryczne podstawy socjologii lub badania społeczne w praktyce; teoretyczne podstawy socjologii lub transformacje społeczne państw postkomunistycznych; cywilizacja konsumpcji lub marketing polityczny, kapitał społeczny lub problemy marginalizacji

społecznej; socjologia najnowsza lub translatorium angielskie – teksty źródłowe z socjologii najnowszej.

Przedstawiona koncepcja kształcenia, w sposób ogólny została wyznaczona w oparciu o trzy elementy:

- adresatów, do których kierowana jest oferta kształcenia, głównie pracowników szeroko rozumianej administracji, ale również pracowników sektora prywatnego i pozarządowego (np. organizacji pożytku publicznego);

- osoby mające wpływ na założenia koncepcji procesu kształcenia, pracownicy Uniwersytetu, którzy mają wieloletnie doświadczenie w praktycznym funkcjonowaniu procesu dydaktycznego w szkolnictwie wyższym. Dydaktycy, którzy mają bezpośredni kontakt z praktyką zawodową dotyczącą funkcjonowania życia społecznego. Ponadto duży wpływ na kształt koncepcji procesu kształcenia mieli sami studenci Uczelni, którzy w bezpośrednich kontaktach z dydaktykami i pracownikami Uniwersytetu wyrażają swoje oczekiwania w tym zakresie;

- wprowadzenie specjalności na kierunku socjologia.

Ten sposób podejścia przy formułowaniu ogólnej koncepcji kształcenia należy ocenić pozytywnie.

2). Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku, poziomie i profilu studiów, w tym określenia celów i efektów kształcenia, oraz w procesie jej dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych.

Ogólną koncepcję kształcenia na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego, określającą cele i efekty kształcenia wypracowane na podstawie doświadczenia, a także znowelizowanych przepisów. Sformułowana koncepcja jest wpisana w misję Uczelni podstawą tworzenia programów kształcenia, wraz z zawartymi w niej zamierzonymi efektami.

Z przedstawionej przez Uczelnię dokumentacji dotyczącej koncepcji kształcenia, w tym celów i efektów kształcenia odnoszących się do wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz ich dostosowywania do potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych wynika, iż Uczelnia jest na etapie wdrażania założeń Procesu Bolońskiego, szczególnie w obszarze modyfikacji programów i planów studiów, zgodnie z Europejskimi i Krajowymi Ramami Kwalifikacji (Uchwały Senatu: nr 454 z dn. 30.11.2011 r. w sprawie wytycznych dotyczących projektowania i uchwalania programów kształcenia dla kierunków studiów pierwszego i drugiego stopnia w Uniwersytecie Zielonogórskim, nr 456 z dn. 30.11.2011 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu ECTS, Uchwały Rady Wydziału: nr XXII/15/2012 z dn. 28.02.2012 r. w sprawie pozytywnego zaopiniowania założonych efektów kształcenia dla programu kierunku „socjologia”, studia I stopnia oraz nr XXII/16/2012 dla studiów II stopnia).

Dokonując analizy dokumentacji stwierdza się zaangażowanie w tworzeniu koncepcji kształcenia interesariuszy zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. W przypadku interesariuszy wewnętrznych np. studentów aktywność przejawia się zainteresowaniem pracami właściwych organów Uczelni, w tym Wydziałowej Komisji ds. Kształcenia, a także w corocznym udziale w ankietyzacji. W sytuacji dostosowywania się do zmieniających potrzeb wzrasta zaangażowanie kadry i jej bezpośredni udział w tworzeniu koncepcji kształcenia poprzez przygotowywanie programów, ich koordynowanie oraz wdrażanie. Zaangażowanie wzrasta także poprzez sugerowanie się potrzebami rynku, opieraniu nie tylko na wiedzy teoretycznej, ale także praktycznej i umiejętnościach zawodowych (realizacja studenckich praktyk, jako obligatoryjny element kształcenia).

Z kolei udział zewnętrznych interesariuszy opiera się na współpracy z otoczeniem społeczno- gospodarczym, w tym potencjalnymi pracodawcami, organami samorządu oraz innymi organizacjami, organizującymi praktyki i staże, a także zatrudniającymi absolwentów Uczelni. Zaawansowana współpraca odbywa się z Polskim Towarzystwem Socjologicznym, Lubuskim Towarzystwem Naukowym, Departamentem Infrastruktury Społecznej Lubuskiego Urzędu Marszałkowskiego, Wojewódzkim Urzędem Statystycznym, w ramach programów np. współpraca z Urzędem Miasta Zielona Góra i Organizacją Pracodawców Ziemi Lubuskiej poprzez realizację programu badawczego „Kwalifikacje a rynek pracy w Lubuskim Trójmieście w latach 2006 – 2008” wraz z organizacją badań z udziałem studentów, konsultacji np. z przedstawicielką Departamentu Infrastruktury Społecznej w sprawie uczestnictwa studentów socjologii w projekcie badawczym dotyczącym ekonomii społecznej – początek badań kwiecień 2012 r., z kierownikiem Lubuskiego Ośrodka Badań Regionalnych na temat praktyk studenckich i przygotowania studentów do pracy w służbach statystycznych (styczeń 2012 r.), spotkań studentów III roku ocenianego kierunku z kierownikiem nowosolskiego oddziału Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej w celu uzyskania informacji o strategiach przygotowania do pracy zawodowej.

Bardzo ważną rolę we współpracy z otoczeniem społeczno- gospodarczym odgrywa Lubuski Ośrodek Badań Społecznych, któremu powierzono przeprowadzenie badania, w tym opublikowanie wyników wśród potencjalnych pracodawców pod względem oczekiwań, co do kwalifikacji absolwentów Uczelni i zapotrzebowania na nich przez rynek pracy.

W przyszłości planuje się także włączenie przedstawicieli otoczenia społeczno- gospodarczego do prac właściwych organów Wydziału, zajmujących się programami kształcenia pod względem zmieniających się oczekiwań rynku pracy, a także zapewnienie regularnego kontaktu, w celu stałego wspomagania przy opracowywaniu, weryfikowaniu oraz doskonaleniu programu kształcenia. Wyżej wspomniane działania odzwierciedlają liczne spotkania władz Uczelni i Wydziału z przedstawicielami środowiska gospodarczego.

Współpraca ta umożliwia się studentom nawiązywanie kontaktów, a także zdobywanie doświadczenia praktycznego, niezbędnego dla absolwentów ocenianego kierunku. W wyniku oceny efektów kształcenia na zewnątrz - m.in. poprzez nieformalne spotkania - bierze się je szczególnie pod uwagę podczas sporządzania wytycznych do przeprowadzania procesu rekrutacji wśród kandydatów na studia, jak również dokonuje się weryfikacji programu kształcenia. Wiele wskazówek dla dostosowania celów i efektów kształcenia do potrzeb

rynku czerpanych jest z analizy ankiet studenckich oraz z analizy wniosków płynących z monitoringu rynku pracy dokonywanego przez Biuro Karier.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego : w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Koncepcja kształcenia na ocenianym kierunku jest ściśle powiązana z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki prowadzącej studia. Widoczna jest różnorodność i innowacyjność oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania w procesie edukacyjnym.

2) W wyniku dokonanej analizy można pozytywnie ocenić działalność Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu w zakresie włączania w proces kreowania koncepcji kształcenia na kierunku „socjologia” zarówno interesariuszy wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

Kryterium 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

1) Ocena zgodności założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (wzorcowymi efektami kształcenia albo celami i efektami kształcenia wskazanymi w standardach kształcenia, w tym standardach kształcenia nauczycieli, określonych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego), a także z koncepcją rozwoju kierunku. Ocena spójności specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia. W przypadku profilu praktycznego ocena obejmuje stopień uwzględnienia wymagań organizacji zawodowych umożliwiających nabycie uprawnień do wykonywania zawodu oraz zakres wpływu absolwentów i przedstawicieli pracodawców w formułowaniu efektów kształcenia, a w odniesieniu do profilu ogólnoakademickiego – wymagań formułowanych dla obszaru nauki, z którego kierunek się wywodzi.

Ocena możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia (poszczególnych przedmiotów, grup przedmiotów) oraz praktyk zawodowych (o ile są przewidziane w programie studiów).

Ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia czy i w jaki sposób opis efektów kształcenia jest publikowany.

W Uniwersytecie Zielonogórskim są prowadzone prace dotyczące wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. W Instytucie Socjologii kształcenie na kierunku socjologia odbywa się w oparciu o dotąd wypracowany profil i strukturę kwalifikacji absolwenta. Są one podstawą przeprowadzonej oceny (zgodnie z komunikatem PKA mówiącym o przejściowym charakterze roku akademickiego 2011/12). Stąd dokonując

oceny efektów kształcenia (sylwetki absolwenta) odnosimy je do standardów kształcenia – zgodnie z aktualnie obowiązującym stanem prawnym.

W materiałach przygotowanych przez Uczelnię zostały opisane zakładane cele kształcenia dla I i II stopnia edukacji socjologicznej. Struktury kwalifikacji absolwenta wykazują więcej podobieństw aniżeli odmienności, których oczekuje się ze względu na logikę kształcenia każdego z wyodrębnionych stopni. O braku znaczących różnic w efektach kształcenia świadczą wymagania formułowane wobec studentów przystępujących do egzaminów końcowych. Są one takiej samej treści, czyli komisja egzaminacyjna oczekuje takiej samej wiedzy oraz umiejętności (analizy, syntezy, wnioskowania, uogólniania) od przystępującego do egzaminu licencjackiego, co przystępującego do egzaminu magisterskiego (Raport samooceny, s. 20-21). Widoczne jest tutaj wyraźne zubożenie struktury kwalifikacji związane z niedostatkiem koncepcyjnym w zakresie celów kształcenia.

Należy również zwrócić uwagę na powtarzanie w strukturze kwalifikacji absolwenta I i II stopnia umiejętności łączenia wiedzy teoretycznej z praktyką. W obu przypadkach mówiąc o praktyce ma się na myśli wyposażenie absolwenta w umiejętności rozwiązywania problemów społecznych, przy czym ta umiejętność jest szczególnie eksponowana wśród celów kształcenia I stopnia. Natomiast II stopniowi kształcenia przyświecają cele samodzielnego projektowania i realizowania badań empirycznych, a także umiejętności wyjaśniania badanych zjawisk w kategoriach przyjmowanych modeli teoretycznych. Można mieć zastrzeżenia dotyczące formułowania celu kształcenia I stopnia jako ukształtowania *rol i praktyka życia społecznego, także w zakresie rozwiązywania problemów oraz konfliktów* (Raport samooceny, s. 4). Zgodnie ze standardami kształcenia, studia socjologiczne I stopnia wyposażają absolwenta w pierwszym rzędzie w szeroko rozumiane umiejętności badawcze, a następnie w oparciu o ich wykorzystanie/zastosowanie, o uzyskaną wiedzę empiryczną oraz nabytą wiedzę teoretyczną, w umiejętności rozwiązywania problemów społecznych. Podstawą roli absolwenta I stopnia jako „praktyka życia społecznego” jest zatem wiedza będąca efektem opracowania diagnozy społecznej z użyciem zobiektywizowanych narzędzi badawczych. Zakładane cele kształcenia zbyt mocno eksponują oddziaływania absolwenta socjologii (zwłaszcza I stopnia) na rozwiązywanie problemów społecznych (np. demograficznych, rynku pracy, życia rodzinno-domowego) bez należytej uwagi poświęconej aparaturze badawczej i diagnozowaniu społecznemu.

Do wyżej sformułowanej uwagi krytycznej trzeba dodać drugie równie krytyczne spostrzeżenie. Otóż zakładane cele i struktura kwalifikacji absolwenta pomijają obszar postaw, zasad etycznych i prawnych oraz kompetencji społecznych. Standardy kształcenia dla kierunku socjologia, zwłaszcza odnoszące się do I stopnia kształcenia, istotnie podkreślają walory etyczne i prawne, w jakie jest wyposażany absolwent. Ingerowanie w żywą tkankę społeczną wymaga bowiem wrażliwości społecznej, otwartości na odmiennosc i odpowiedzialności badacza. Kierunkowe Ramy Kwalifikacji, które zaczną obowiązywać od roku akademickiego 2012/13 jeszcze mocniej akcentują ten rodzaj kwalifikacji absolwenta. Przyjmowane cele i efekty kształcenia socjologicznego w UZ należy uznać za mocno ułomne ze względu na pominięcie kompetencji społecznych, etycznych i prawnych walorów absolwenta tego kierunku.

Cele kształcenia i kwalifikacje absolwenta przyjęte na kierunku socjologia UZ mają wysoki stopień ogólności. Poza wyżej wskazanymi uchybieniami kwalifikacje absolwenta są mało operacyjne – trudno znaleźć sposoby ich bezpośredniej weryfikacji. Trudno jest dostrzec możliwość weryfikacji celu, jakim jest np. *zdolność do elastycznego dostosowywania się do zmieniających się warunków zarówno na rynku pracy, jak i w odniesieniu do dynamicznych procesów społecznych*. (Raport samooceny, s. 4).

Zakładane efekty kształcenia w postaci sylwetek absolwenta studiów socjologicznych I i II stopnia są udostępnione na stronie internetowej Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu UZ. Weryfikację zakładanych efektów można przeprowadzić przez analizę treści sylabusów składanych przez nauczycieli akademickich realizujących poszczególne przedmioty/moduły kształcenia. Jednocześnie trzeba mieć świadomość niedostatków takiej weryfikacji, bowiem jest ona przeprowadzana „na dokumentach” udostępnionych szerokiemu gronu odbiorców, które z tej racji więcej mówią o intencjach autorów, aniżeli o realnych efektach ich działań.

Generalnie pozytywnie należy ocenić regulacje wewnętrzne dotyczące charakteru i postaci prac dyplomowych, a także obu egzaminów końcowych. Są przygotowane zestawy zagadnień na egzaminy licencjacki (32) i magisterski (35), przy czym tylko w zestawie na egzamin licencjacki jest jedno zagadnienie dotyczące etyki prowadzenia badań socjologicznych. Na kierunku umożliwia się również przygotowanie prac dyplomowych i przeprowadzanie egzaminów dyplomowych z obcojęzycznym promotorem. W tym przypadku również przygotowano stosowne procedury.

W IS UZ w zasadzie nie prowadzi się e-learningu jako systematycznie praktykowanej formy dydaktycznej. W Raporcie samooceny zaznaczono, iż realizowane są zajęcia na studiach II stopnia w języku polskim oraz angielskim, przy czym są to seminaria magisterskie oraz wykłady monograficzne poświęcone nierównościom społecznym (Raport samooceny, ss. 22, 37). Zdaniem studentów (spotkanie Zespołu Wizytującego ze studentami 30. 03., godz. 15.00) elektroniczna forma kontaktu z profesorami ma charakter wymiany listów elektronicznych, a nie regularnie stosowanej formy kształcenia nazywanej e-learningiem.

W ostatnich latach wyraźnie widoczny jest spadek zainteresowania studiami socjologicznymi w UZ, zarówno formą stacjonarną, jak i niestacjonarną. Ta druga, ze względu na liczbę studentów, już teraz jest poniżej granicy opłacalności ekonomicznej i zdaje się wygasać w ostatnich dwóch latach. W związku z tym (między innymi) nie odnotowuje się odsiewu studentów.

2) Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

W IS UZ jest przyjęty wzór sylabusu, według którego każdy prowadzący charakteryzuje kilka aspektów realizowanego przedmiotu. Pozytywnie należy ocenić stosowanie wzoru oraz rozróżnienie: odpowiedzialny za przedmiot - prowadzący przedmiot. Opisowa część sylabusu zawiera: zakres tematyczny przedmiotu, efekty kształcenia, warunki zaliczenia. Osobliwie są rozumiane „warunki zaliczenia” – nie są to kryteria zaliczenia (jak można wnosić z jego brzmienia), lecz forma zaliczenia, co trzeba ocenić negatywnie (tylko incydentalnie właściwie

opisane są warunki zaliczenia). W „warunkach zaliczenia” prowadzący podają np. zdany egzamin pisemny, kolokwium zaliczeniowe, samodzielna praca pisemna. W związku z tym jedynie opis efektów kształcenia przez nauczyciela akademickiego może być wykorzystany jako podstawa weryfikacji zakładanych celów ogólnych oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia.

Staranna analiza zakładanych efektów kształcenia wskazuje na dwie ich kategorie. Są nimi wiedza oraz umiejętności. Najczęściej stosowane są formuły: *zna teorie, potrafi definiować podstawowe pojęcia, posiada wiedzę (wstęp do socjologii); zna różne perspektywy teoretyczne, posiada umiejętność poszukiwania oraz interpretacji danych (socjologia-makrostruktury); potrafi opisać i interpretować okres transformacji, umie wskazać przemiany w obszarze gospodarki, posiada umiejętność interpretacji danych zastanych (współczesne społeczeństwo polskie); zna podstawowe metody i techniki badań jakościowych, umie zastosować je w działaniach praktycznych, umie sporządzić raport (metody badań jakościowych); posiada wiedzę i umiejętności umożliwiające mu przeprowadzenie socjologicznych badań terenowych na dany temat (przygotowanie do badań terenowych); zna podstawowe teorie dotyczące rynku pracy, zatrudnienia, sukcesu zawodowego, potrafi znaleźć i zinterpretować (socjologia pracy i zawodu).*

W opisach efektów kształcenia w poszczególnych sylabusach brakuje komponentu postaw, w tym także etycznych i prawnych walorów postępowania socjologa jako badacza zjawisk społecznych, ale i jako profesjonalisty w rozwiązywaniu problemów społecznych. To ostatnie zadanie jest dominujące w kwalifikacjach absolwenta I i II stopnia kształcenia socjologicznego i bezwzględnie winno ono być obwarowane efektami kształcenia w postaci określonych dyspozycji absolwentów (np. wrażliwość społeczna, przestrzeganie zasad etycznych, podmiotowy stosunek do badanych). Poza kursem *Etyczne problemy zawodu socjologa*, którego efekty kształcenia dotyczą, bo muszą z istoty przedmiotu, dyspozycji i postaw socjologa, wszystkie pozostałe pomijają kształtowanie kompetencji społecznych w procesie kształcenia socjologicznego.

Opisane w efektach kształcenia poszczególnych przedmiotów wiedza oraz umiejętności, standaryzują wymagania oraz dają możliwość obiektywizacji ocen. Sprzyjają im również stosowane procedury dyplomowania, które są scharakteryzowane w Regulaminie Studiów UZ, a także w wewnętrznych wymaganiach stawianych pracom licencjackim i magisterskim. W tych regulacjach podkreśla się odmienne cele, a także odmienne umiejętności, w jakie powinien zostać wyposażony student po ukończeniu kursu licencjackiego oraz magisterskiego na kierunku socjologia. Interesujące jest, iż autorzy tych regulacji również nie dostrzegają potrzeby kształtowania określonych postaw i kompetencji społecznych, chociaż w jednym z wariantów pracy licencjackiej, tj. w projekcie interwencji społecznej, omawia się kompetencje społeczne i personalne studenta – autora projektu. Taka niespójność wskazuje na relatywnie marginalne traktowanie walorów personalnych i społecznych w kształceniu socjologicznym. Wprowadzanie KRK niewątpliwie spowoduje modyfikację zarówno celów kształcenia, jak i walorów przyjętych postaci prac dyplomowej i magisterskiej.

3) Analiza i ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia:

Z otrzymanych informacji w Uczelni wynika, iż efekty kształcenia, sposoby ich

weryfikacji oraz oceny w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych zostały określone przez nauczycieli akademickich w sylabusach poszczególnych przedmiotów, którzy na pierwszych zajęciach zapoznają studentów z warunkami zaliczenia zajęć oraz weryfikacji zakładanych efektów kształcenia. Na obecnym etapie dostosowywania planów i programów kształcenia nauczyciele akademicy dokonują analizy wykazu efektów kształcenia dla kierunku „socjologia” dostosowując efekty kształcenia prowadzonych przedmiotów do efektów kształcenia opracowanych dla kierunku.

Jednostką wspomagającą ocenę i weryfikację zakładanych efektów kształcenia jest Wydziałowa Komisja ds. Kształcenia, która sprawdza czy zakładane efekty kształcenia zostały przez studenta osiągnięte, a przez nauczyciela właściwie zweryfikowane, a także sami studenci, poprzez swoich przedstawicieli uczestniczących w pracach w/w Komisji.

Sposób oceniania wykładów, ćwiczeń, laboratoriów, konwersatoriów, seminariów oraz innych form weryfikowania osiągniętych efektów kształcenia uzależniony jest od specyfiki przedmiotu. Poza standardową formą egzaminów zaliczenia uzyskuje się na podstawie kolokwium i wykonanych prac. Ponadto w przypadku zajęć praktycznych zaliczenia praktyk, w ramach których Uczelnia realizuje program obowiązkowych praktyk studenckich. Zaliczenie oraz warunki odbywania praktyk zostały określone w Regulaminie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych.

Weryfikacja uzyskanych efektów kształcenia w zakresie praktyk polegająca na zweryfikowaniu wiedzy teoretycznej w działaniach praktycznych, opiera się na starciu zakładanych celów i zadań przewidzianych do realizacji w ramach praktyk. Weryfikacja zdobytej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w wyniku odbytych praktyk nie jest weryfikowana w sposób szczegółowy, lecz tylko formalny.

Weryfikacja efektów kształcenia odbywa się także w drodze procesu dyplomowania. Na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu procedura dyplomowania została określona przez Radę Wydziału w Uchwale nr III/6/2008 z dn. 28.10.2008 r., która dla kierunku „socjologia” oparta została na: zaliczeniu kursów przewidzianych planem studiów, odbyciu praktyk oraz pozytywnie ocenionej pracy dyplomowej. Zgodnie z wnioskiem Prodziekana ds. Kształcenia w sprawie ujednolicenia prac dyplomowych określono, iż prace licencjackie powinny mieć charakter projektowy, a magisterskie badawczy.

Egzamin dyplomowy jest egzaminem ustnym i wg następującego schematu:

- zaprezentowanie pracy dyplomowej przez studenta;
- przedstawienie przez recenzentów opinii o pracy;
- odpowiedź studenta na dwa losowo wybrane pytania z zakresu przedmiotów podstawowych i kierunkowych objętych planem studiów danego kierunku oraz jedno pytanie komisji z zakresu pracy dyplomowej.

Obowiązujące elementy egzaminu dyplomowego umożliwiają końcową weryfikację wiedzy i umiejętności absolwenta, zarówno w obszarze wiedzy podstawowej i kierunkowej, jaki i w obszarze wiedzy związanej z zrealizowaną przez studenta specjalnością (odpowiedź na pytanie z zakresu pracy dyplomowej). Działalność Uczelni na tym polu nie budzi zastrzeżeń.

W praktyce jednak – co ZO stwierdził na podstawie oglądu udostępnionych przez Uczelnię prac dyplomowych, wybranych drogą losową prac i ich recenzji (załącznik nr 4) – należy metody weryfikacji efektów kształcenia, a w zasadzie ich faktyczną realizację ocenić pozytywnie lecz z pewnymi uwagami. W kontekście dokonanej oceny losowo wybranych prac dyplomowych w części z nich razi sposób recenzowania. Jest to sposób lakoniczny, a dodatkowo, w niektórych wypadkach całkowicie nieczytelny. Przeanalizowane prace licencjackie i magisterskie wskazują, że Uczelnia stara się trzymać dobry poziom, o czym świadczy zarówno tematyka, zawartość oraz oceny prac. Organizacja zasad dyplomowania jest poprawna, stwarza dobre warunki pracy zarówno promotorom jak i studentom. Niemniej jednak niektóre prace dyplomowe ocenione przez ZO mają istotne uchybienia metodologiczne, które należy traktować jako błąd promotorski (brak informacji o doborze próby, wadliwa redakcja tytułu pracy pod względem merytorycznym i językowym, nieprecyzyjny tytuł pracy, brak oznaczenia miejsca i czasu przeprowadzenia badań, praca przeciążona częścią teoretyczną). W kilku przypadkach oceny prac wydają się zawyżone.

Dokumentacja egzaminów licencjackich i magisterskich nie budzi zastrzeżeń. Studenci otrzymywali dwa do trzech pytań związanych z obszarem tematycznym pracy. Metody weryfikacji osiągnięcia przez studenta zakładanych efektów kształcenia na poszczególnych etapach procesu kształcenia należy ocenić pozytywnie. Podsumowując ocenione wszystkie prace przez ZO należy stwierdzić, że spełniają warunki uznania ich za spełniające wymogi prac dyplomowych.

Znaczącą rolę w zapewnieniu jakości kształcenia odgrywa wprowadzenie procedury sprawdzania prac dyplomowych w programie Plagiat.pl zgodnie z Regulaminem określającym zasady funkcjonowania systemu Plagiat.pl w Uniwersytecie Zielonogórskim znajdującym się w zał. nr 7 do Uchwały Senatu nr 319 z dn. 26.09.2007 r. w sprawie przyjęcia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, a także nagradzanie najzdolniejszych studentów poprzez umożliwienie studiowania w ramach indywidualnego planu studiów i programu nauczania, pod kierunkiem opiekuna naukowego, z indywidualnym doбором treści i formy kształcenia, które dają możliwość rozszerzenia zakresu wiedzy w ramach studiowanego kierunku studiów oraz w miarę istniejących możliwości, udziału studenta w pracach badawczych, a także umarzanie pobranych kredytów i pożyczek zgodnie z Zarządzeniem Rektora nr 74 z dn. 09.12.2010 r. w sprawie sposobu wyłaniania najlepszych absolwentów uczelni dla celów umarzania kredytów i pożyczek studenckich.

W toku oceny efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów w postaci dokumentacji stwierdza się, iż została ona przygotowana zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi. Analizie poddano: Protokoły egzaminacyjne tj. protokoły zaliczeń, które zgodnie z § 11 pkt 1. ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 201, poz. 1188) zawierają: nazwę przedmiotu, którego dotyczy zaliczenie lub egzamin, imię (imiona) i nazwisko studenta, numer albumu, uzyskaną ocenę, datę i podpis osoby zaliczającej lub przeprowadzającej egzamin.

Stwierdzonym uchybieniem jest stosowanie skali ocen, której nie przewiduje §26 Regulaminu Studiów.

Karty okresowych osiągnięć studentów zgodnie z § 11 pkt 1 ust. 2 w/w rozporządzenia zawierają: imię (imiona) i nazwisko studenta, numer albumu, imię i nazwisko oraz tytuł naukowy, stopień naukowy lub tytuł zawodowy prowadzącego zajęcia (zaliczającego lub przeprowadzającego egzamin), nazwy przedmiotów, które student zaliczył w okresie zaliczeniowym, określenie formy zaliczenia, uzyskaną ocenę, liczbę uzyskanych punktów ECTS, datę i podpis osoby egzaminującej i zaliczającej poszczególny przedmiot lub praktykę (dokument nie jest wydrukiem danych elektronicznych) oraz datę i podpis kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni dokonującego wpisu na kolejny rok (semestr);

Dyplomy i suplementy: z prawidłowo nadanymi numerami (stanowiącymi liczbę porządkową z Księgi dyplomów według § 12 ust. 2 w/w rozporządzenia), wydane zgodnie z przepisami (§ 13 ust. 1 w/w rozporządzenia) w ciągu trzydziestu dni od złożenia egzaminu dyplomowego;

Protokoły egzaminu dyplomowego są zgodne z § 12 ust. 1 w/w rozporządzenia. Zwraca się jednak szczególną uwagę na obowiązującą w przepisach prawa stosowną terminologię i doprecyzowanie nazw niektórych w/w dokumentów.

Dokumentacja studentów po zakończonym kształceniu i poświadczonym odbiorze dokumentów jest przekazywana do archiwum znajdującego się w siedzibie Uczelni, zgodnie z instrukcją określoną w Zarządzeniu Rektora nr 28/2006 z dn. 30.05.2006 r. w sprawie wprowadzenia w Uniwersytecie Zielonogórskim systemu kancelaryjno-archiwalnego, przechowywana zgodnie z okresem określonym w § 4 ust. 2 w/w rozporządzenia.

W Instytucie Socjologii nie wykonuje się oddzielnych ocen efektów kształcenia. Takie oceny dla kierunku socjologia przeprowadza się w ramach monitorowania jakości kształcenia na Wydziale prowadzonego przez odpowiednie komórki wydziałowe. Ostatnie kompleksowe badania jakości kształcenia na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu przeprowadzono w 2010 roku. Obejmowały one ocenę nauczycieli akademickich (z użyciem karty hospitacji, ewaluacji zajęć, karty informacyjnej nauczyciela), ewaluację zajęć (zrealizowaną w formie elektronicznej i uzupełnioną formą „papierową”), kartę informacyjną kierunku (składającą się z części dydaktycznej i naukowej), ocenę poziomu satysfakcji studentów, badanie losów zawodowych absolwentów, stosowanie procedury antyplagiatowej oraz systemu ECTS. Zespół Zapewniania Jakości Kształcenia przedstawił Radzie Wydziału raport z badań wraz z wyraźnym zdefiniowaniem słabych i mocnych stron Wydziału oraz indeksem postulowanych działań naprawczych. Stosowna część wniosków została przekazana pracownikom naukowo – dydaktycznym, a wyniki dotyczące absolwentów umieszczono na stronie internetowej w zakładce dla absolwentów. Dużo gorzej przedstawia się informowanie studentów o wynikach badań. Wypowiedzi studentów na spotkaniu z Zespołem Wizytującym PKA jednoznacznie wskazywały na brak informacji zwrotnej, która była przez nich oczekiwana. Należy również podkreślić, iż trwają prace nad wdrażaniem KRK do programu studiów socjologicznych. Przygotowany projekt rozwiązań został przedstawiony Senatowi UZ do zatwierdzenia (w końcu marca 2012 roku) i wejdzie on w życie w roku akademickim 2012/2013.

4) Ocena procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego

kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia. Analiza efektywności działalności prowadzonej przez uczelnię/jednostkę w tym zakresie.

W przedstawionych Zespołowi Oceniającemu dokumentach i wypowiedziach są pewne niezgodności dotyczące monitorowania losów zawodowych absolwentów socjologii, które będzie obligatoryjne od końca bieżącego roku akademickiego. W Raporcie samooceny (s. 39) mowa jest o przygotowaniach narzędzia badawczego służącego realizacji tego zadania. Natomiast wśród materiałów udostępnionych Zespołowi Wizytującemu przez władze Wydziału znalazło się sprawozdanie Wydziałowego Zespół Zapewniania Jakości Kształcenia za rok akademicki 2009/10. W punkcie 5 tego raportu napisano o zrealizowanych badaniach losów zawodowych absolwentów Wydziału ostatnich pięciu roczników. Zrealizowano je drogą elektroniczną, przy czym poprzedzono je zaproszeniem do udziału w badaniach, które skierowano pocztą do wszystkich absolwentów pedagogiki i socjologii (z ostatnich 5 lat). Materiały empiryczne zostały opracowane, podstawowe wnioski umieszczono w raporcie, a także przedstawiono członkom Rady Wydziału we wrześniu 2010 r. A zatem poczyniono już pewne starania w tym zakresie, przy czym są one realizowane przez Wydział, a nie Instytut Socjologii. Trzeba podkreślić, iż nie ma znaczenia jednostka, która monitoruje ten problem i realizuje to zadanie, ale ma znaczenie brak przepływu informacji między nimi. Pomimo tego zastrzeżenia, pozytywnie należy ocenić ten aspekt funkcjonowania kierunku.

5). W przypadku, gdy przeprowadzana jest kolejna ocena jakości kształcenia na danym kierunku studiów należy ocenić dokonane zmiany, odnieść się do stopnia realizacji zaleceń, jeśli poprzednio były sformułowane, lub efektów działań naprawczych, a także ocenić proces rozwoju kierunku.

Zespół oceniający Państwowej Komisji Akredytacyjnej w raporcie z wizytacji Nr 29/2006 z dn. 05.01.2006 przeprowadzonej w Uniwersytecie Zielonogórskim dotyczącym oceny jakości kształcenia na kierunku „socjologia” na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia wskazał, iż proces dydaktyczny na tym kierunku może być oceniony jako spełniający standardy, zaś uczelnia spełnia niezbędne wymogi kadrowe. Zespół oceniający wskazał na potrzebę podjęcia działań naprawczych w czterech obszarach:

1) *Minimum kadrowe*: brak spełnionych wymogów przez minimum kadrowe - w grupie samodzielnych pracowników naukowych oraz brak wykazu publikacji niektórych osób zgłoszonych do minimum kadrowego uniemożliwiający stwierdzenie, na ile dorobek naukowo-badawczy jest związany z ocenianym kierunkiem studiów.

2) *Dokumentacja kadrowa*: brak dokumentów poświadczających uzyskanie stopni naukowych.

3) *Proces dyplomowania*: zawyżanie ocen w wyniku którego należałoby zaostriżyć kryteria oceny prac dyplomowych.

4) *Program kształcenia*: brak oferty kształcenia w językach obcych, duże grupy ćwiczeniowe/ usunięcie wskazanych zastrzeżeń.

Działania naprawcze podjęte na kierunku „socjologia” w związku z zaleceniami zmian sformułowanymi w Raporcie Zespołu Oceniającego PKA nie w pełni zostały zrealizowane. W odniesieniu do minimum kadrowego, należy stwierdzić, iż Władze Uniwersytetu spełniły sugerowane zmiany. Natomiast w odniesieniu do dokumentacji kadrowej na kierunku socjologia w dalszym ciągu istnieją niedociągnięcia w postaci braku dokumentów poświadczających uzyskanych stopni naukowych. W jednym przypadku brak kopii dyplomu uzyskania stopnia naukowego doktora, oraz brak kopii dyplomu uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego.

W odniesieniu do trzeciego punktu uwag Zespołu Oceniającego PKA Uczelnia, a szczególności Władze Instytutu nie w pełni podjęły działania w celu wprowadzenia jasnych i klarownych kryteriów ocen prac dyplomowych. Również sugestia dotycząca braku ofert kształcenia w językach obcych została zrealizowana w sposób minimalny.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego: znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Założone cele oraz specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia, są w stopniu znaczącym spełnione. Warunek możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia jest również spełniony w stopniu znaczącym.

2) Generalnie efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego sposobu ich weryfikacji. W nielicznych sylabusach brak jest precyzyjnego określenia efektów kształcenia. Te sylabusy wymagają uzupełnienia, gdyż nie pozwalają na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

3) Stwierdza się, iż Wydział prowadzi prace w zakresie oceny i weryfikacji efektów kształcenia, obejmujących wszystkie kategorie efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) wraz z określeniem procedur i metod, zwłaszcza w procesie dyplomowania. Niemniej jednak niektóre prace dyplomowe ocenione przez ZO mają istotne uchybienia metodologiczne. W kilku przypadkach oceny prac wydają się zawyżone. Brak jest informowania studentów o wynikach badań dotyczących ocen i weryfikacji efektów kształcenia. Wypowiedzi studentów na spotkaniu z Zespołem Oceniającym PKA jednoznacznie wskazywały na brak informacji zwrotnej, która była przez nich oczekiwana. Należy również podkreślić, iż trwają prace nad wdrażaniem KRK do programu studiów socjologicznych.

4) Uniwersytet posiada w swych planach uruchomienie systemu monitorowania losów absolwentów. System miałby się opierać o anonimową ankietę wysyłaną drogą elektroniczną do byłych studentów. Władze Wydziału zdają sobie sprawę z potrzeby wprowadzenia systemu badania losów absolwentów w celu rozwoju strategii działań

Wydziału. Należy zaznaczyć, że w Uczelni były już prowadzone badania losów absolwentów. Materiały empiryczne zostały opracowane, podstawowe wnioski umieszczono w raporcie, a także przedstawiono członkom Rady Wydziału we wrześniu 2010 r. Biorąc pod uwagę powyższe argumenty należy stwierdzić, że Uczelnia spełnia ten wymów w stopniu znaczącym.

5) Uczelnia wypełniła w stopniu częściowy zalecenia i postulaty Zespołu PKA oceniającego kierunek studiów socjologia. Uczelnia nie w pełni podjęła działania w celu wprowadzenia jasnych i klarownych kryteriów ocen prac dyplomowych (zawyżone oceny prac dyplomowych). Również sugestia dotycząca braku ofert kształcenia w językach obcych została zrealizowana w sposób minimalny.

3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia

1) Ocena czy realizowany program studiów umożliwi osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.

Z punktu formalnego należy stwierdzić, że zgodnie z § 19 ust. 1 Statutu Senat określa wytyczne dla Rad Wydziałów w zakresie wykonywania podstawowych zadań uczelni, w tym dotyczących planów studiów i programów kształcenia, które następnie uchwała Rada Wydziału w ramach kompetencji określonych w § 32 Statutu tj. „uchwalanie, po zasięgnięciu opinii właściwego organu samorządu studenckiego, zgodnie z wytycznymi ustalonymi przez senat, planów studiów i programów kształcenia” (Uchwała Senatu: nr 454 z dn. 30.11.2011 r. w sprawie wytycznych dotyczących projektowania i uchwalania programów kształcenia dla kierunków studiów pierwszego i drugiego stopnia w Uniwersytecie Zielonogórskim; Uchwały Rady Wydziału: nr XXII/15/2012 z dn. 28.02.2012 r. w sprawie pozytywnego zaopiniowania założonych efektów kształcenia dla programu kierunku „socjologia”, studia I stopnia oraz nr XXII/16/2012 dla studiów II stopnia).

Podstawę prawną programu studiów stanowi Uchwała Senatu UZ nr 283 z 26.05.2010 r. Program obejmuje: sylwetkę absolwenta, listę przedmiotów obowiązkowych (treści programowe, efekty kształcenia, wymiar godzin), listę specjalności z wykazem przedmiotów obowiązujących na nich, listę przedmiotów do wyboru studentów, wykaz obowiązkowych praktyk zawodowych, wykaz obowiązkowych egzaminów, określenie formy zakończenia studiów (Raport samooceny s. 7).

Z otrzymanych informacji w Uczelni wynika, iż proces dostosowywania planów studiów i programów kształcenia do Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego oraz wzorcowych efektów kształcenia jest wdrażany, przewiduje się, że będzie on obowiązywał zgodnie z przepisami od roku akademickiego 2012/1013.

Struktura programu kształcenia na obu poziomach i obu tokach studiów jest zgodna z Rozporządzeniem MNiSW z 12.07.2007 r. określającym standardy kształcenia. Nieznaczne przesunięcia przedmiotów w kolejności ich realizacji występują na II i III roku studiów pierwszego stopnia. Jednak nie wpływa to ani na sylwetkę absolwenta, ani na logiczną kolejność realizacji przedmiotów. Liczba godzin poszczególnych przedmiotów oraz ich grup

odpowiada przyjętym standardom. Na studiach stacjonarnych I stopnia obowiązuje studenta 2205 godzin zajęć (w tym przedmioty grupy A 405, grupy B 360, grupy C 1065 i grupy D 375). Podobnie wystarczająca liczba godzin jest realizowana na studiach II stopnia trybu niestacjonarnego (grupa A 150, B 210, C 435, D 120 = 915 godzin). Identyczny zestaw przedmiotów jest realizowany na obu trybach studiów. Na studiach niestacjonarnych obowiązuje studenta I stopnia 1350 godzin zajęć dydaktycznych (A 330, B 360, C 430, D 230 = 1350), a na drugim stopniu 584 godzin (w tym A 150, B 210, C 134, D 90). Układ programu studiów jest nie w pełni logiczny i spójny. Nie zachowano odpowiedniej kolejności realizacji przedmiotów, choć przeznaczono im stosowną ilość godzin.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta, Standardami kształcenia dla kierunku studiów socjologia oraz zgodnie z Regulaminem ECTS w Uniwersytecie Zielonogórskim, który jest załącznikiem do Uchwały Senatu Uniwersytetu Zielonogórskiego nr 410 z 28 maja 2008r. i Regulaminem Studiów Uniwersytetu Zielonogórskiego §12, zostały nadane punkty ECTS dla studiów socjologicznych realizowanych przez Instytut Socjologii. Liczbę punktów ECTS przyporządkowaną poszczególnym przedmiotom zawiera struktura programów kształcenia na kierunku socjologia. Wydziałowa Komisja ds. Kształcenia (na posiedzeniu z 8 grudnia 2008 r.) zaproponowała przyjęcie zasad punktacji ECTS przyznawanych poszczególnym przedmiotom, uwzględniając głównie nakład pracy studenta, a także liczbę godzin zajęć. Zgodnie z przyjętymi zasadami:

1) przedmiotowi, z którego uzyskanie założonych efektów kształcenia wymaga ok. 30 godzin nakładu pracy przeciętnego studenta przyznaje się - 1 punkt;

2) przedmiotowi, kończącemu się egzaminem, wymagającym dodatkowego nakładu pracy studenta od 25 do 75 godzin przyznaje się dodatkowe 1 – 3 punkty;

3) jeśli uzyskanie założonych efektów kształcenia wymaga zwiększonego (od 25 do 75 godzin) nakładu pracy przeciętnego studenta przedmiotowi przypisuje się dodatkowe 1-3 punkty;

4) praktykom studenckim, w zależności od ich charakteru (hospitacje, asystenckie, dyplomowe) przypisuje się 0 – 2 punkty za tydzień.

Korzystając z ECTS studenci socjologii mają możliwość podjęcia studiów w innych uczelniach, korzystając z możliwości wyjazdów, jakie stwarza program wymiany studentów MOST. Studenci Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu mogą korzystać z możliwości wyjazdów także w ramach międzynarodowego programu LLP/Erasmus. W związku z wdrażaniem Krajowych Ram Kształcenia Senat Uniwersytetu Zielonogórskiego w dniu 30.11.2011 przyjął Uchwałę nr 456 w sprawie nowego Regulaminu ECTS, który obejmuje zgodne z aktualnym stanem prawnym zasady ECTS. Koncepcja programu kształcenia w Instytucie Socjologii uwzględnia wspomniane powyżej rozporządzenia.

Wszystkich studentów socjologii obowiązuje praktyka zawodowa odbywana zgodnie z Regulaminem praktyk Instytutu Socjologii. Jej celem „jest zdobycie elementarnych doświadczeń i konfrontacji wiedzy teoretycznej z konkretnymi sytuacjami społecznymi.

Praktyka służy nabywaniu umiejętności pracy w grupie oraz w organizacjach i instytucjach życia społeczno-gospodarczego [...], może mieć charakter badawczy [...]" (Raport s. 7). Za realizację praktyk odpowiada ich koordynator wyznaczany spośród nauczycieli akademickich.

Praktyka zawodowa obowiązuje na obu stopniach i obu trybach kształcenia. Trwa nie krócej niż 3 tygodnie (120 godzin). Na studiach I stopnia można ją odbyć od III do VI semestru. Student ma obowiązek samodzielnie znaleźć miejsce odbywania praktyki i załatwić niezbędne formalności otrzymawszy z Instytutu Socjologii skierowanie na praktykę i formularz porozumienia z zakładem pracy, w którym określa się zasady jej organizacji.

Czynności wykonywane podczas praktyki zawodowej student dokumentuje w Dzienniku praktyk, a potwierdza je opiekun ze strony zakładu pracy. Ponadto opiekun wystawia praktykantowi opinię po zakończeniu praktyki. Zaliczenia praktyki dokonuje opiekun praktyk w Instytucie Socjologii. „Regulamin praktyk dopuszcza zwolnienie studenta z realizacji praktyki (kiedy obowiązki zawodowe studenta pokrywają się z programem praktyki, a staż pracy wynosi co najmniej 6 miesięcy” (tamże).

Liczni studenci odbywają praktykę zawodową w Lubuskim Ośrodku Badań Społecznych powołanym przez Senat UZ 25.10.2006 r. na Wydziale prowadzącym kierunek studiów socjologicznych. Uczestniczą wówczas we wszystkich etapach realizacji projektów badawczych. Ośrodek posiada na Wydziale własne biuro zarządzane przez swojego kierownika. Pracami badawczymi kieruje Rada Naukowa. LOBS funkcjonuje na podstawie Regulaminu Pracowni. Studenta odbywającego tu praktykę obowiązuje Instrukcja praktyki indywidualnej studentów UZ, w której określono cel, okres trwania i miejsce praktyki, zakres merytoryczny oraz kryteria zaliczenia. Wpis praktyki do indeksu i suplementu do dyplomu następuje „wyłącznie po uznaniu przez dziekana zgodności zakresu praktyki z kierunkiem studiów” (Instrukcja praktyki [...] w LOBS).

Należy sformułować pewne zastrzeżenia do udziału aktywizujących oraz podawczych form zajęć dydaktycznych. Jedynie w kategorii treści podstawowych jest zachowany właściwy udział wykładów i ćwiczeń w procesie dydaktycznym. W kategoriach treści kierunkowych (trzykrotnie) oraz uzupełniających (niemal trzykrotnie) większy jest udział ćwiczeń aniżeli wykładów. Z formalnego punktu widzenia taki stan rzeczy może zasługiwać na pochwałę. Jednak podstawowe nie są formalne, ale realne i merytoryczne kryteria, według których dominacja form ćwiczeniowych jest skojarzona z małym udziałem samodzielnych pracowników nauki w procesie dydaktycznym. W tym wypadku zaleta, jaką jest duży udział ćwiczeń w toku kształcenia socjologicznego I stopnia ma charakter wady, istotnego niedostatku kadrowego rzutującego na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia socjologicznego w UZ. Tę konstatację potwierdza analiza planu zajęć na studiach stacjonarnych I stopnia w semestrze letnim bieżącego roku. Dwaj profesorowie UZ tylko w czterech tygodniach w semestrze są fizycznie obecni na zajęciach ze studentami, a dwóch innych zasadniczo utrzymuje tylko e-mailowy kontakt ze swoimi seminarzystami. Te dane potwierdzają realne podstawy krytycznych uwag studentów wypowiedzianych na spotkaniu z Zespołem Oceniającym PKA, iż dopiero w drugiej połowie III roku studiów mają oni pierwszy kontakt z profesorem socjologii.

Przewidziane programem studiów treści kształcenia generalnie spełniają warunki zawarte w standardach kształcenia na studiach socjologicznych I stopnia. Pod względem formalnym program kształcenia obejmuje wszystkie przedmioty podstawowe i kierunkowe, a także właściwe są proporcje w liczbie godzin dydaktycznych przewidzianych na poszczególne przedmioty. Analiza zawartości sylabusów skłania do wskazania problematycznego sposobu kształcenia w zakresie przygotowania i realizacji projektu badawczego. W programie studiów jest on realizowany w postaci dwóch przedmiotów: przygotowanie do badań terenowych (30 godz. ćwiczeń) i badania terenowe (30 godz. ćwiczeń). Stosunkowo duża liczba godzin dydaktycznych (60) winna być wykorzystana na przyswojenie przez studentów kontekstu teoretycznego, umiejętności formułowania problematyki badań oraz przechodzenia przez wszystkie etapy procesu badawczego, ale też kształtowanie zdolności do pracy zespołowej i postępowania zgodnego z etyką oraz odpowiedzialnością za oddziaływanie na „żywą” tkankę społeczną. W sylabusach obu przedmiotów mówi się wyłącznie o realizacyjnym/wykonawczym etapie badań socjologicznych. Taki charakter ma określenie zakresu tematycznego przedmiotu w formułach: *cele, metody i zasady pracy w terenie* (przedmiot-przygotowanie do badań terenowych) oraz *prowadzenie badań z wykorzystaniem różnorodnych metod i technik badań terenowych oraz technik pozyskiwania danych* (przedmiot-badania terenowe). W istocie, trudno wskazać różnice w treściach tych przedmiotów, w efektach kształcenia (w badaniach terenowych jedynie wspomina się o „zachowaniu odpowiedniej postawy etycznej”), w literaturze przedmiotu, ale i w kadrze naukowo-dydaktycznej realizującej te przedmioty (ten sam trzyosobowy zespół: dwóch doktorów i jeden magister. Powyższe uwagi trzeba wzmocnić głosami studentów, którzy na spotkaniu z Zespołem Wizytującym artykułowali ten problem mówiąc o zbyt dużej liczbie godzin i o powtarzaniu zagadnień na tych dwóch przedmiotach. Zdecydowanie krytycznie należy ocenić przyjęty w IS UZ sposób realizacji kursu *przygotowanie i realizacja projektu badawczego* i postulować nadanie mu charakteru zgodnego z celami, jakim ma sprzyjać.

Program studiów stacjonarnych I stopnia zachowuje prawidłową sekwencję przedmiotów z wyjątkiem ulokowania przedmiotu antropologia kulturowa. Jest on realizowany w VI semestrze, który poza przygotowaniem pracy dyplomowej, jest bardzo obciążony przedmiotami obowiązkowymi, na co skarżyli się również studenci na spotkaniu. Generalnie III rok studiów jest nadmiernie obciążony zajęciami obowiązkowymi i część z nich należy przesunąć na II rok kształcenia socjologicznego (obecnie program liczy 12 przedmiotów w III i IV semestrze wobec 13 realizowanych w semestrach V i VI).

Antropologia kulturowa należy do przedmiotów podstawowych w kształceniu socjologicznym. Jej program winien być dostosowany do specyfiki studiów socjologicznych i powinny znaleźć się w tym kursie zagadnienia rozumienia kultury i jej różnych ujęć, kultura w sensie globalnym a kultury lokalne, kultura a osobowość, tożsamość i struktura społeczna etc. Zakres tematyczny antropologii scharakteryzowany w sylabusie świadczy o prezentowaniu wyłącznie nurtów teoretycznych, wyłącznie współczesnych tendencji, ze szczególnym podkreśleniem różnic występujących między szkołami teoretycznymi. Taka koncepcja przedmiotu mija się z potrzebami kształcenia socjologicznego. Program

antropologii kulturowej bezwzględnie należy zmodyfikować i w nowym kształcie przesunąć na wcześniejszy etap kształcenia.

Trzeba zwrócić uwagę na seminarium licencjackie, które trwa trzy semestry (IV, V, VI) zarówno na stacjonarnym, jak i niestacjonarnym trybie kształcenia. Z wyjątkiem jednego doktora habilitowanego pozostali promotorzy mają stopień doktora nauk humanistycznych z zakresu socjologii, do czego nie można mieć zastrzeżeń. Jednak w takim wypadku dobrze by było aby recenzentem pracy licencjackiej był samodzielny pracownik nauki. Natomiast zastrzeżenie budzi brak tytułów seminariów licencjackich, które by określały obszar problematyki, w jakim praca studenta może być ulokowana. Wybór seminarium powinien opierać się na kryterium problemowym/merytorycznym, a nie personalnym, które działa obecnie.

Na I oraz II stopniu kształcenia socjologicznego programy studiów przewidują dokonanie przez studentów wyboru pewnych treści kształcenia. Obecnie stanowią one nieco powyżej 30% godzin zajęć (zaliczając do wybieranych proseminarium, seminarium, lektorat z języka obcego, formę zajęć z wychowania fizycznego). Ponadto na I stopniu kształcenia są oferowane dwa fakultety: socjologia rynku pracy oraz socjologia problemów społecznych. Każdy z nich obejmuje 8 przedmiotów. Formuła fakultetów jest słabszą aniżeli specjalizacji, bowiem ukończenia wybranego fakultetu nie wpisuje się do dyplomu. Ponadto jest to ograniczony wybór, bowiem aktywizuje się ten fakultet, który został wybrany przez większą liczbę studentów. Wybór i prawo studenta są zatem bardziej nominalne, aniżeli realne, co trzeba uznać za słabą stronę kształcenia socjologicznego w UZ.

Analogicznie do I stopnia kształcenia również na poziomie stacjonarnych studiów II stopnia zaznacza się istotna przewaga form ćwiczeniowych, konwersatoryjnych i seminaryjnych nad wykładowymi. W ogólnej liczbie 915 godzin dydaktycznych wykłady stanowią 1/3 (300 godzin). Zwłaszcza w kategorii treści uzupełniających jest szczególnie widoczna ta dysproporcja: ponad trzykrotnie mniejsza jest liczba wykładów aniżeli pozostałych form dydaktycznych. Program studiów niestacjonarnych magisterskich nie wykazuje tak daleko idących dysproporcji. Generalnie zachowuje on właściwy stosunek form aktywnych do wykładowych w 4 semestrach kształcenia socjologicznego.

Wskazana wyżej duża dysproporcja w formach zajęć na studiach stacjonarnych jest skorelowana z zasobami kadrowymi IS i z realnymi szansami spotkania samodzielnych pracowników nauki na zajęciach dydaktycznych ze studentami. Należy zaznaczyć, że znaczna część kadry na kierunku socjologia to pracownicy dojeżdżający, czyli bardzo rzadko w sposób fizyczny obecni na co dzień w Instytucie. W konkluzji trzeba podkreślić, iż na II stopniu kształcenia socjologicznego niezbędny jest istotny udział samodzielnych pracowników nauki, którzy poza seminarium magisterskim winni realizować wykłady kursowe dla studentów. Proces dydaktyczny nie może być realizowany prawie wyłącznie siłami adiunktów, jak ma to miejsce w IS UZ. Uczelnia winna rozwiązać ten problem w najbliższym czasie.

Programy studiów II stopnia, zarówno stacjonarnych jak i niestacjonarnych uwzględniają przedmioty obligatoryjne dla kierunku, które są wymienione w standardach kształcenia. Na studiach niestacjonarnych treści podstawowe i kierunkowe mają właściwe

wymiary ilościowe co oznacza prawidłowo przeprowadzoną redukcję godzin dydaktycznych dla niestacjonarnej formy kształcenia. Przeprowadzono ją w kategorii treści uzupełniających (z 435 do 134) oraz w wymiarze seminarium magisterskiego (ze 120 do 90 godzin).

Programy kształcenia na studiach socjologicznych stacjonarnych i niestacjonarnych II stopnia są skomponowane z tych samych kursów. Dokładnie takie same są przedmioty, co jest rozwiązaniem merytorycznie zasadnym i efektywnym funkcjonalnie. Różnica zaznacza się w wymiarze godzin dydaktycznych. Liczba godzin na studiach niestacjonarnych została prawidłowo zmniejszona. W programie kształcenia znajdują się przedmioty do wyboru – 5 par. Nie budują one wyraźnie określonego profilu kształcenia, ani też kombinacja wybranych przedmiotów nie układa się w jakąś specjalność. Oferta przedmiotów sprzyja ogólnemu socjologicznemu kształceniu drugiego stopnia, do czego Uczelnia ma prawo.

Zgodnie z zapisami Regulaminu Studiów w Uniwersytecie Zielonogórskim student, w uzasadnionych przypadkach (student niepełnosprawny, samodzielnie wychowujący dziecko, osiągający bardzo dobre wyniki w nauce, dotknięty zdarzeniem losowym, pracujący w organach samorządu studenckiego, pracujący zawodowo) może ubiegać się o indywidualną organizację studiów, o której decyzję podejmuje dziekan. W przypadku indywidualnej organizacji studiów dziekan może zwolnić studenta od obowiązku uczestniczenia w niektórych lub wszystkich zajęciach, po zasięgnięciu opinii prowadzących. Indywidualna organizacja studiów nie zwalnia studenta od obowiązku terminowego uzyskania zaliczeń i przystąpienia do egzaminów zgodnie z harmonogramem sesji.

Realizowane procedury związane z organizacją procesu kształcenia stanowią efekt połączenia regulacji prawnych z oczekiwaniami lokalnego środowiska akademickiego. Wszelkie modyfikacje programów kształcenia wynikają z doświadczeń pracowników dydaktycznych i zgłaszanych przez nich wniosków. Pod uwagę brane są również opinie studentów uzyskane w ramach konsultacji z ich przedstawicielami – np. członkowie Koła Naukowego Socjologów, starostowie grup studenckich. Postulowane zmiany rozpatrywane są przez Radę Instytutu Socjologii pod kątem merytorycznym, organizacyjnym (tj. przede wszystkim zgodność ze standardami kształcenia na kierunku socjologia, wewnętrzne rozporządzenia Uczelni oraz obowiązujące rozwiązania prawne). Przyjęte rozwiązania są poddane konsultacji w ramach Wydziałowej Komisji ds. Kształcenia, które po uzyskaniu pozytywnej opinii przedstawiane są do zatwierdzenia w ramach Rady Wydziału. Do zadań Wydziałowej Komisji ds. Kształcenia należy wdrażanie polityki, procedur i standardów kształcenia na Wydziale, opiniowanie wniosków o uruchamianie nowych kierunków studiów i metod kształcenia, modyfikację programów studiów i poszerzanie oferty edukacyjnej. Komisja ma także monitorować przebieg kształcenia na Wydziale oraz realizację działań w ramach Procesu Bolońskiego. Sprawami studentów niepełnosprawnych w Uniwersytecie Zielonogórskim koordynuje Pełnomocnik Rektora ds. Niepełnosprawnych Studentów. Studenci niepełnosprawni oraz osoby zaangażowane w tę problematykę (wolontariusze, rodzice) mogą działać w strukturach Rady Studentów Niepełnosprawnych. W Instytucie Socjologii praktykuje się zasadę aktywizacji studentów, w celu budowania sieci wzajemnego wsparcia. Zasada polega na tym, że studenci niepełnosprawni lub wymagający indywidualnego traktowania mogą liczyć na pomoc kolegi/koleżanki, który/a został/a zobowiązany/a przez opiekuna roku do pełnienia tej funkcji.

Uczelnia inwestuje w rozwiązania infrastrukturalne umożliwiające i poprawiające komfort studiowania osób niepełnosprawnych. W budynkach dydaktycznych zamontowane zostały windy, specjalne podjazdy dla osób mających problem z poruszaniem się, dostosowane do ich potrzeb są także toalety. Dla studentów niewidomych i słabo widzących udostępniane są specjalne zasoby sieci komputerowej oraz zasoby biblioteczne. Metody i formy kształcenia są także ustalane elastycznie w zależności od indywidualnych predyspozycji studenta niepełnosprawnego. W regulaminie studiów i innych dokumentach Władze Uczelni wprowadziły stosowne zapisy dotyczące studentów niepełnosprawnych (np. możliwość korzystania z pomocy asystenta, możliwość robienia notatek i zaliczania przedmiotów w formie alternatywnej).

2) Ocena czy zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

Na podstawie analizy celów i efektów kształcenia określonych w Raporcie samooceny i przedstawionych wyżej (pkt 3.1. niniejszego Raportu) dokumentów należy stwierdzić, że zakładane efekty kształcenia są w sposób znaczący spełnione. Ogólny cel kształcenia dla kierunku „socjologia” został określony jako zdobycie teoretycznej wiedzy oraz praktycznych umiejętności z zakresu nauk społecznych, a głównie z zakresu socjologii. Określone zostały również spójne z celem kształcenia efekty kształcenia dla kierunku „socjologia”. Zostały one przedstawione przy omawianiu 1 oceny w 2 kryterium niniejszego Raportu.

Uczelnia przedstawiła wzorcowe efekty kształcenia odpowiadające kierunkowi „socjologia”, jak również opracowała koncepcję kształcenia oraz ogólne cele i efekty kształcenia dla poszczególnych przedmiotów tego kierunku studiów. Są one spójne i odpowiadają wymaganiom określonym w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2 XI 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Wspomniane efekty ogólne zostały uwzględnione w prawidłowy sposób przy określaniu efektów szczegółowych dla poszczególnych przedmiotów, które zostały wskazane w sylabusach i nawiązują do przyjętej koncepcji kształcenia, którą Uczelnia będzie realizować. Z efektami ogólnymi dla kierunku i efektami szczegółowymi dla poszczególnych przedmiotów zbieżne są metody dydaktyczne określone w sylabusach.

Reasumując, z punktu widzenia spójności efektów kształcenia, treści programowych oraz metod i form dydaktycznych przygotowaną przez Uczelnię koncepcję należy ocenić pozytywnie.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego - znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Program studiów obowiązujący na kierunku „socjologia” odpowiada obowiązującym standardom kształcenia. Punktacja ECTS jest poprawnie przygotowana, przedmioty są nie w pełni ułożone w prawidłowej sekwencji, zgodnej z założeniami dydaktycznymi stosowanymi na kierunku socjologia (np. antropologia). Niemniej realizowany program studiów umożliwi

osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.

2) Należy stwierdzić, że zakładane efekty kształcenia są w sposób znaczący spełnione. Ogólny cel kształcenia dla kierunku „socjologia” został określony jako zdobycie teoretycznej wiedzy oraz praktycznych umiejętności z zakresu nauk społecznych, a głównie z zakresu socjologii. Określone zostały również spójne z celem kształcenia efekty kształcenia dla kierunku „socjologia”.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

1) Ocena czy struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów oraz ich liczba umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

Obecnie w Instytucie pracuje 21 osób na etacie. Uczelnia posiada na tym etapie oceny właściwie skonstruowane minimum kadrowe. Kadre dydaktyczną kierunku (liczącą łącznie 61 osób) uzupełniają pracownicy innych jednostek Uniwersytetu. W tej kadrze prowadzącej zajęcia są: socjologowie, pedagodzy, politolodzy, ekonomiści, prawnicy, historycy, kulturoznawcy, filozofowie, językoznawcy i osoby reprezentujące inne dyscypliny nauk. Biorąc również pod uwagę osoby spoza minimum kadrowego prowadzące zajęcia dydaktyczne, pozwala na stwierdzenie, że ogólna struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na I i II stopniu studiów pozwala na osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicki realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. Nauczyciele akademicki stanowiący minimum kadrowe. Cz. II. Pozostali nauczyciele akademicki.

2) Ocena spełnienia przez nauczycieli akademickich wymienionych w minimum kadrowym warunków określonych w przepisach prawa (w tym posiadanie odpowiednich kwalifikacji naukowych i dorobku w danym obszarze wiedzy lub doświadczenia zawodowego, pensum dydaktyczne, wymiar czasu pracy, a w przypadku studiów na poziomie magisterskim/drugiego stopnia - podstawowe miejsce pracy, nie przekroczenie limitu minimum kadrowych, złożenie oświadczenia dotyczącego zaliczenia do minimum kadrowego).

Reprezentowane przez osoby wchodzące w skład minimum kadrowego dziedziny/dyscypliny zostały określone na podstawie dokumentów potwierdzających ich wykształcenie (akt nadania tytułu naukowego profesora, stopnia naukowego doktora habilitowanego, stopnia naukowego doktora, a także zaświadczeń). W przypadku jednej osoby sugeruje się uzupełnienie dokumentacji poświadczającej uzyskanie stopni naukowych.

W skład minimum kadrowego zaliczono: na studiach I stopnia 5 pracowników samodzielnych i 9 osób ze stopniem doktora. Natomiast na studiach II stopnia 7 pracowników samodzielnych i 10 osób ze stopniem doktora.

Zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243 poz. 1445) minimum kadrowe dla ocenianego kierunku studiów zostało określone zgodnie z dotychczasowymi przepisami tj.:

- § 5 ust. 5 oraz § 6 ust. 4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048 z późn. zm.);

- § 8 ust. 1 do minimum kadrowego wliczono nauczycieli akademickich zatrudnionych w Uczelni na podstawie mianowania lub umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku roku akademickiego oraz ust. 2, dla których uczelnia ta stanowi podstawowe miejsce pracy;

- § 8 ust. 3 prowadzą osobiście na kierunku „socjologia” co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych w przypadku nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego oraz co najmniej 90 godzin w przypadku nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora.

Wskazane do minimum kadrowego osoby przed rozpoczęciem roku akademickiego 2011/2012 złożyły oświadczenia o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego kierunku „socjologia”. Stosowana forma oświadczeń w Uczelni pozwala stwierdzić spełnienie wymogu określonego w art. 112a ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

Biorąc pod uwagę dorobek naukowy nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe na kierunku „socjologia”, należy stwierdzić iż w sposób formalny spełnia kryteria. Większość osób zaliczonych do minimum posiada bogaty dorobek naukowy i prowadzi swe zajęcia zgodnie ze swymi zainteresowaniami i publikacjami naukowymi.

Należy stwierdzić, że w minimum kadrowym na wizytowanym kierunku są reprezentanci obszaru wiedzy odpowiadającego obszarowi kształcenia na kierunku socjologia. Wśród tej kadry stanowiącej minimum kadrowe są osoby znane w środowisku naukowym, a ich doświadczenie akademickie i dorobek naukowy gwarantuje uzyskanie pozytywnych efekty kształcenia.

Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów.

Biorąc pod uwagę względy prawne, formalne i merytoryczne, należy stwierdzić, iż Uczelnia prowadząca kierunek studiów „socjologia” w pełni spełnia wymogi dotyczące minimum kadrowego na wizytowanym kierunku.

Ocena stabilności minimum kadrowego (częstotliwości zmian jego składu).

W celu oceny stabilności minimum kadrowego ocenianego kierunku studiów dokonano analizy zaliczenia do tego minimum nauczycieli akademickich zatrudnionych w roku akademickim: 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012. W ostatnich latach udało się ustabilizować skład grupy samodzielnych pracowników naukowych, jak również w grupie nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora. Stwierdzono, iż kadra ocenianego kierunku studiów jest stabilna.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe do liczby studentów kierunku spełnia wymagania określone w § 11 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048 z późn. zm.). Relacja na ocenianym kierunku studiów pierwszego stopnia wynosi 1: 10,8. Natomiast relacja na studiach drugiego stopnia wynosi 1:8. Przy wymaganym 1:180.

Ocena prawidłowości obsady zajęć dydaktycznych z poszczególnych przedmiotów: ocena zgodności obszarów nauki, dziedzin i dyscyplin naukowych reprezentowanych przez poszczególnych nauczycieli akademickich (w przypadku profilu praktycznego - ich doświadczenia zawodowego), ze szczegółowymi efektami kształcenia dla poszczególnych przedmiotów/modułów.

Obsada dydaktyczna nie budzi wątpliwości. Kadra stanowiąca minimum kadrowe reprezentuje obszary wiedzy, odpowiadające obszarowi kształcenia i ich dorobek naukowy odnosi się do efektów kształcenia. Generalnie obsada zajęć dydaktycznych na kierunku „socjologia” uwzględnia kompetencje kadry dydaktycznej pod względem reprezentowanej przez nich dyscypliny naukowej. Ponadto Kadra stanowiąca tzw. minimum na ocenianym kierunku jest kadrą doświadczoną i kompetentną. W IS UZ nie prowadzi się e-learningu jako systematycznie praktykowanej formy dydaktycznej.

Ogólna ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych.

Z racji braku zajęć na studiach stacjonarnych podczas wizytacji kierunku „socjologia”, ZO mógł tylko zwizytować dwa zajęcia na studiach niestacjonarnych. W ramach hospitacji oceniono prowadzone zajęcia z następujących przedmiotów: Metody badań jakościowych – wykład, Socjologia pracy i zawodu – konwersatorium. Osoby które prowadziły zajęcia charakteryzuje otwartość i życzliwość dla słuchaczy, kultura osobista i prezentowana bogata wiedza. Należy również podkreślić, że sale w których odbywały się zajęcia to pomieszczenia przestrzenne, jasne i wygodne ławki dla słuchaczy.

Wnioski z przeprowadzonych hospitacji są pozytywne, choć w jednym przypadku zwrócono uwagę dotyczącą koncepcji przekazu wiedzy przez osobę prowadzącą zajęcia.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

3) Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów

Polityka kadrowa jednostki prowadzącej kierunek *socjologia* zmierza do harmonijnego pogodzenia potrzeb dydaktycznych, zapewnienia różnorodności oferty edukacyjnej, z rozwojem kadry naukowej. Instytut Socjologii posiada własną kadre prowadzącą zajęcia na kierunku socjologia w liczbie 61 osób, z czego 16 osób jest zaliczonych przez ZO do minimum kadrowego. Przygotowując prace doktorskie i habilitacyjne asystenci oraz adiunkci mają możliwość skorzystania z urlopu, obniżenia godzin organizacyjnych, mają możliwość ubiegania się także o stypendia doktorskie i habilitacyjne. Od roku 2010 istnieje możliwość wspierania rozwoju młodej kadry naukowej (do 35 roku życia) poprzez dofinansowanie wnioskowanych działań i projektów. W Instytucie Socjologii z tego typu wsparcia korzysta pięcioro pracowników.

Na podkreślenie zasługuje polityka kadrowa Uniwersytetu, której celem jest stabilizacja i rozwój naukowy kadry.

Aktualnie w toku jest jeden przewód habilitacyjny - w IFiS PAN i jeden przewód doktorski w IS UW. W ciągu najbliższego roku planowane jest otwarcie trzech kolejnych przewodów habilitacyjnych, w perspektywie dwóch lat następnych trzech przewodów.

W ostatnich latach udało się ustabilizować skład grupy samodzielnych pracowników naukowych. Planowane są dalsze zatrudnienia w Instytucie samodzielnych pracowników nauki z zakresu socjologii. W tym celu na wniosek Rady Wydziału z dnia 28 lutego 2012 r. Dziekan ogłosił konkurs na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Instytucie Socjologii. Kolejne zatrudnienia są związane z planowanym powstaniem nowych specjalności podnoszących atrakcyjność studiów. Uniwersytet zatrudnia pracowników, którzy identyfikują się z Uczelnią. Jak podkreślali pracownicy Instytutu Socjologii w trakcie spotkania z ZO, stworzone są tam przyjazne warunki do pracy i rozwoju naukowego.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Obsada zajęć przedstawiona przez Uczelnię, biorąc również pod uwagę osoby spoza minimum kadrowego prowadzące zajęcia dydaktyczne, pozwala na stwierdzenie, że ogólna struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na I i II stopniu studiów pozwala na osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

2) Uczelnia posiada właściwie skonstruowane minimum kadrowe. Formalnie Uczelnia spełnienia wymagania dotyczące minimum kadrowego dla ocenianego kierunku i poziomu studiów.

3) Prowadzona polityka kadrowa przez Uczelnię zapewnia rozwój naukowy pracowników, jak również ukazuje spójność z założeniami rozwoju ocenianego kierunku.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych.

Warunki lokalowe Instytutu Socjologii poprawiły się w porównaniu ze stanem stwierdzonym podczas poprzedniej wizytacji, która odbyła się 28-29.10.2005 r. Aktualnie Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu, podobnie jak Wydział Humanistyczny, mieści się w trzech budynkach: A-16, A-17 i A-22 (ul. Energetyków 2) Campusu B UZ przy Alei Wojska Polskiego 69. W dyspozycji Wydziału jest 11 sal wykładowych o łącznej powierzchni 921 m kw, 47 sal ćwiczeniowych (2004 m kw.), 8 sal seminaryjnych (221 m kw.) i 8 pracowni laboratoryjno-komputerowych (424 m kw.). W sumie obejmuje to 73 pomieszczenia o powierzchni łącznej ponad 3,5 tys. m kw. Instytut Socjologii, podobnie jak Lubuski Ośrodek Badań Społecznych, mieści się w budynku A-17. Dwa laboratoria komputerowe po 13 stanowisk Wydział ma w budynku A-22. Poza pomieszczeniami Wydziału, a niekiedy również poza UZ, odbywają się zajęcia z wychowania fizycznego. Wizytowany kierunek studiów dysponuje więc bardzo dobrymi warunkami w zakresie infrastruktury dydaktycznej w pełni zaspokajającymi jego potrzeby.

Biblioteka Uniwersytecka liczy ponad 1 mln jednostek bibliotecznych, w tym ponad 511 tys. druków zwartych, blisko 80 tys. woluminów czasopism, ponad 325 tys. jednostek w zbiorach specjalnych i ok. 150 tys. wydawnictw w zasobach elektronicznych. Prenumerata bieżąca obejmuje 1306 tytułów czasopism drukowanych, w tym 118 zagranicznych oraz ponad 6 tys. czasopism dostępnych on-line. Katalog elektroniczny Biblioteki Uniwersyteckiej liczy 650 tys. jednostek inwentarzowych.

Biblioteka Nauk Humanistycznych i Społecznych obejmuje ponad 380 tys. jednostek. Na bieżąco prenumeruje się tu 736 tytułów drukowanych czasopism krajowych i 57 zagranicznych. Ponadto dysponuje dostępem do 2 tys. tytułów czasopism elektronicznych i do 170 elektronicznych baz danych.

Biblioteka Uniwersytecka ma 448 miejsc dla czytelników, w tym 65 stanowisk komputerowych. Czytelnia Filozofii i Socjologii ma 31 miejsc czytelniczych i ok. 8,5 tys. woluminów książek. Czytelnia Nauk Humanistycznych i Społecznych dysponuje 52 miejscami i ma 14 tys. jednostek. Z tego samego pomieszczenia korzysta się w Czytelni Czasopism dla Nauk Humanistycznych i Społecznych, której księgozbiór liczy blisko 43 tys. tomów i 793 tytuły prenumerowanych czasopism. Ponadto studenci mają do dyspozycji Czytelnię Informacyjną z 46 miejscami i 10-tysięcznym zbiorem leksykograficznym. W oparciu o uczelniane zasoby biblioteczne można nie tylko studiować socjologię, lecz także pisać z tego zakresu prace na stopnie naukowe.

Wkrótce Biblioteka Uniwersytecka zostanie przeniesiona do olbrzymiego nowego gmachu, który został wzniesiony tuż obok budynku A-17. Trwają tam prace wykończeniowe i wyposażenie wnętrza. Baza dydaktyczna Wydziału umożliwi realizowanie zakładanych efektów kształcenia. Studenci mają zapewnione dobre warunki do studiowania kierunku socjologia. Sale dydaktyczne zapewniają dostęp do potrzebnego sprzętu takiego jak rzutniki i inny sprzęt multimedialny. Budynek jest przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co jest też zasługą pełnomocnika ds. osób niepełnosprawnych, który ma wpływ na stosowane w Uczelni rozwiązania architektoniczne. Wysoko przez studentów

oceniana jest baza sportowa, zarówno własna jak i wykorzystywana przez Uczelnię na potrzeby zajęć z wychowania fizycznego. Studenci mają możliwość korzystania z hal sportowych, stadniny koni, basenu, boisk na świeżym powietrzu do piłki nożnej, siatkówki, tenisa, bulle, koszykówki, dzięki czemu oferta zajęć proponowanych przez Uczelnię jest bogata. Uczelnia oferuje studentom możliwość zamieszkania w domach studenckich, w opinii studentów o zróżnicowanym standardzie, które jednak sukcesywnie są remontowane dzięki czemu większość z nich obecnie oceniana jest pozytywnie. Studenci mają możliwość korzystania z pomieszczeń udostępnianych do realizacji celów samorządu studenckiego oraz studenckiego ruchu naukowego.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Pomimo, że budynek wydziału nie jest nowym obiektem zapewnia możliwość realizowania zakładanych celów, jest również przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a także zapewnia warunki lokalowe dla organizacji studenckich takich jak samorząd studencki i koła naukowe. Uczelniane zasoby biblioteczne zapewniają możliwość odbywania studiów na dobrym poziomie.

6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów.

Wydział uzyskał 3 kategorię w 2010 roku, co wskazuje na osiągnięcia naukowo-badawcze Uczelni. Badania naukowe nauczycieli akademickich zatrudnionych w Instytucie Socjologii w znacznym stopniu koncentrują się na problematyce regionu lubuskiego, pogranicza polsko-niemieckiego i obszarów wielokulturowych. Od 1996 r. jest organizowany cykl konferencji pt. *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej*. Ostatnia taka konferencja, z 2010 r., była poświęcona migracjom przymusowym w Europie. Materiały konferencyjne publikuje się w osobnej serii wydawniczej. Studenci socjologii aktywnie uczestniczą tu w pracach organizacyjnych.

Innym ważnym osiągnięciem badawczym jest Lubuski Sondaż Społeczny, prowadzony we współpracy z Polskim Generalnym Sondażem Społecznym i Instytutem Filozofii i Socjologii PAN. Druga jego edycja została zakończona w 2011 r. jako grant MNiSW pt. *Dynamika zmian społecznych na pograniczu zachodnim Polski*. W realizacji sondażu licznie uczestniczyli studenci z Koła Naukowego Studentów Socjologii.

Instytut Socjologii UZ zorganizował w 2009 r. dwie konferencje krajowe i jedną międzynarodową. W 2010 r. miała tu miejsce jedna konferencja krajowa i jedna międzynarodowa. W ubiegłym roku kalendarzowym odbyły się cztery konferencje krajowe na następujące tematy: *Ciało jako efekt oddziaływań kulturowych i społecznych*; *Teoretyczne podstawy socjologii wiedzy*; *Zdziwienia – studencka konferencja naukowa*; *Młodość w czasie wolnym – edukacja, praca, formy ludyczności*.

Regularnie włącza studentów socjologii do swoich badań na różne tematy, głównie w zakresie badania opinii, Lubuski Ośrodek Badań Społecznych.

Ważnym faktem naukowym i społecznym nobilitującym zielonogórską socjologię był XIII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny w Zielonej Górze pod hasłem: *Co nas łączy, co nas dzieli?*, zorganizowany przez Oddział Zielonogórski PTS i Instytut Socjologii UZ w dniach 13-15.09.2007 r. Podczas zjazdu, w którym uczestniczyło ponad tysiąc osób, wygłoszono ponad 600 referatów. Materiały ogłoszono w tomie zjazdowym oraz 14 pracach zbiorowych. Obsługę organizacyjną Zjazdu pełnili studenci socjologii.

W każdym roku pracownicy Instytutu Socjologii realizują szereg projektów tak zespołowych, jak i indywidualnych. Tylko 2011 r. kontynuowano lub podjęto 6 projektów zespołowych oraz 11 indywidualnych.

W ramach kierunku socjologia działa od 11 lat studenckie koło naukowe. Studenci działający w kole naukowym mają opiekuna naukowego, którego zaangażowanie w działalność koła jest w opinii studentów bardzo duża. Działalność koła naukowego skupia się na wyjazdach na ogólnopolskie, oraz międzynarodowe konferencje i warsztaty. Studenci działający w kole naukowym organizowali badania socjologiczne, które następnie były prezentowane podczas spotkań kół naukowych z całej Polski. W działalności studenckiego ruchu naukowego brakuje możliwości uczestniczenia w zespołach badawczych pracowników wydziału, a także możliwości publikowania przez studentów w periodykach, które wydawane by były przez wydział, bądź Uczelnię.

Instytut Socjologii współpracuje z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN, Instytutem Sławistyki PAN, Polskim Towarzystwem Socjologicznym, Polskim Generalnym Sondażem Społecznym oraz jednostkami samorządu terytorialnego, szczególnie z Urzędem Miasta Zielona Góra oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Zielonogórskiego.

Prowadzone w jednostce badania mają wpływ na realizowany proces dydaktyczny, kształtowanie programu kształcenia i indywidualizację nauczania, świadczą o tym aktualizowane sylabusy przedmiotów uwzględniające publikacje autorów pracujących na wizytowanym kierunku.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego: w pełni.

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Realizowane projekty badawcze sytuują Instytut Socjologii w gronie ośrodków posiadających potencjał badawczy i mający wpływ w zakresie wyznaczania standardów kształcenia w odniesieniu do socjologii. Należy podkreślić i docenić współpracę z instytucjami z otoczenia społecznego i naukowego, oraz ich wpływ na proces dydaktyczny. Ponadto Uczelnia w znaczącym stopniu stwarza możliwości udziału studentów w badaniach naukowych.

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1) Ocena czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Ocena czy nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów. Ocena zasad ustalania wielkości rekrutacji - uwzględnienie związku liczby rekrutowanych studentów z potencjałem dydaktycznym jednostki i jakością kształcenia.

Ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych (dla kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu, modułu kształcenia).

Zgodnie z uchwałą rekrutacyjną Senatu UZ nr 365 z 26.01.2011 r. warunkiem przyjęcia na studia socjologiczne I stopnia jest świadectwo maturalne. Przyjmuje się do wyczerpania limitu miejsc kandydatów o największej liczbie uzyskanych punktów i spełniających wymagania rekrutacyjne. Na bieżący rok akademicki przyjęto 43 osoby na studia stacjonarne I stopnia i 48 na II stopień. Nie zdołano przeprowadzić rekrutacji na I stopień studiów niestacjonarnych, a na II stopień przyjęto 17 studentów. Na studiach stacjonarnych obydwu stopni studiuje 230, a na niestacjonarnych 69 osób. Łącznie jest na kierunku studiów 299 studentów i ich liczba systematycznie zmniejsza się w ciągu ostatnich lat. Oznacza to niepełne wykorzystanie zasobów, jakimi dysponuje Wydział dla kierunku studiów socjologicznych. Na studiach I stopnia jeden nauczyciel akademicki przypada na niespełna 11 studentów, a na II stopniu stosunek ten wynosi 1:8. Brak znamion dyskryminacji jakiegokolwiek kategorii kandydatów na studia i studentów.

Ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych przy uwzględnieniu ocenianego kierunku, poziomu, profilu i modułu kształcenia jest pozytywna. Należy podkreślić, iż na wizytowanym kierunku został przygotowany nowy program studiów zgodnie z obowiązującymi kryteriami KRK, który będzie obowiązywał od przyszłego roku akademickiego.

2). Ocena czy system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen, a wymagania w nim określone są wystandaryzowane.

Wymagania stawiane studentom obu stopni są w miarę wystandaryzowane, a system oceny zorientowany jest na proces uczenia się. Niepokój wzbudza fakt, że na studiach I stopnia „przedmioty realizowane w czasie trwania studiów kończą się zaliczeniem z oceną” (Raport s. 21). Jednak prawdopodobnie jest to błąd językowy, gdyż w następnym zdaniu pisze się, że „egzaminacje odbywają się w formie ustnej lub pisemnej”. Podobne stwierdzenia są w odniesieniu do studiów II stopnia (tamże s. 21-22).

System sprawdzania wiedzy w opinii studentów jest przejrzysty, zrozumiały a także sprawiedliwy. W ramach prowadzonych zajęć studenci otrzymują na pierwszych zajęciach wymagania a także zakres obowiązującego materiału, wymagania te są konsekwentnie przez prowadzących zajęcia realizowane. W opinii studentów nie wszystkie egzaminacje mają formę umożliwiającą weryfikację wszystkich efektów kształcenia, które powinny zostać osiągnięte

podczas zajęć. Jednak ich zdaniem system zorientowany jest w zbyt małym stopniu na zdobywanie umiejętności praktycznych. Ponadto należy zaznaczyć, że studenci znają swoje prawa o możliwości podchodzenia do egzaminów poprawkowych a także do egzaminów komisyjnych. Zdaniem studentów w ramach realizowanych zajęć powinno być więcej wiedzy praktycznej, która wpływałaby na realizację zakładanych celów dla kierunku socjologia.

3). Ocena możliwości mobilności studentów stworzonych poprzez strukturę i organizację programu ocenianego kierunku. Ocena działań wspierających mobilność studentów, w tym związanych z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS, i ułatwiania studentom wykorzystania możliwości stwarzanych przez ten system zarówno w kraju jak i za granicą.

Ocena wpływu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostkę na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (wymiana studentów, udział studentów w badaniach realizowanych w ramach tej współpracy).

Na kierunku studiów socjologii, podobnie jak w całym UZ, obowiązuje system ECTS, z którym studenci są zapoznawani na początku każdego roku akademickiego. Istnieje możliwość uczestniczenia w krajowej i zagranicznej wymianie studentów. W Instytucie jest zatrudniony, obywatel Niemiec, który organizuje swoim studentom niektóre zajęcia na terenie fabryki Volkswagena w Berlinie (Raport.. s. 37).

Studenci kierunku socjologia mają możliwość korzystania z wymiany między Uniwersytetami w Polsce w ramach programu MOST. Możliwość studiowania na innych uczelniach w Polsce jest mało rozpowszechniona na kierunku socjologia. Studenci nie są inspirowani do wyjazdów, a informacja przekazywana jest w ograniczonym zakresie. Brak danych o liczbie studentów uczestniczących w programach wymiany MOST i Erasmus.

Według opinii studentów socjologii nie mają oni możliwość studiowania w uczelniach zagranicznych w ramach programu ERASMUS.

4). Ocena systemu opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów, w tym wspomagania studentów w procesie uczenia się: bez udziału nauczycieli akademickich oraz z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość.

Ocena kompletności informacji zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) i ich przydatności studentom w procesie uczenia się. Ocena przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia;

Ocena mechanizmów motywujących studentów do osiągania lepszych efektów kształcenia i ich skuteczności.

Ocena zakresu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku studiów. Ocena działalności uczelni/jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów.

Opinie studentów prezentowane podczas spotkania z zespołem oceniającym, wskazywane przez nich mocne i słabe strony procesu kształcenia, poziom zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej.

Ocena poziomu zadowolenia z systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej oraz sposobu rozstrzygania skarg i rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez studentów.

Każdy rok studiów ma swojego opiekuna, do którego studenci mogą się zwracać w różnych sprawach budzących ich wątpliwości i trudnych. Jednak na spotkaniu ze studentami podnoszono, że takie potrzeby występują tylko na I roku studiów. Zdecydowana większość zatrudnionej w IS kadry samodzielnej naukowo mieszka poza Zieloną Górą. W każdej chwili studenci, a zwłaszcza dyplomanci, mogą się z nimi komunikować – poza zajęciami i konsultacjami – poprzez pocztę elektroniczną. Kierunek studiów prowadzi od roku 2009/10 kształcenie w językach obcych (Raport s. 36). Trzy proseminaria są prowadzone po angielsku, a jedno po niemiecku. W języku angielskim jest wygłaszany jeden wykład monograficzny i translatorium pt. Socjologia najnowsza. Po angielsku lub niemiecku odbywa się jedno seminarium licencjackie i jedno magisterskie. Jedno proseminarium na II stopniu kształcenia jest prowadzone w języku angielskim poprzez e-learning. „Studenci studiów II stopnia mają także możliwość odbywania zajęć w formie e-learningu (zarówno w języku polskim, jak i angielskim”, (Raport s. 22). Istnieje możliwość przygotowania pracy dyplomowej i zdawania egzaminu dyplomowego w języku obcym zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Radę Instytutu Socjologii (tamże s. 37). Jednostka zapewnia studentom odpowiedni dostęp do informacji związanych z tokiem studiów oraz sprawami socjalno-bytowymi studentów. Studenci mają dostęp do informacji związanych z programem i organizacją studiów. Prowadzący podają listy niezbędnych materiałów w procesie dydaktycznym takich jak: wymagana literatura, materiały do zajęć, skrypty. Na stronie internetowej, oraz w gablotach na terenie instytutu, znajdują się informacje na temat konsultacji oraz dyżurów kadry dydaktycznej. Informacje związane z tokiem studiów są podawane zarówno na stronie internetowej oraz w gablotach przed dziekanatem. Na informację tę składa się harmonogram roku akademickiego, plany studiów, terminy i godziny zaliczeń oraz egzaminów. W opinii studentów studiów stacjonarnych dziekanaty zapewniają odpowiednią obsługę toku studiów. Studenci studiów niestacjonarnych wskazywali na problemy z dostępnością do dziekanatów podczas zjazdów.

Studenci mają wiedzę o możliwości indywidualizacji opieki naukowej i dydaktycznej, jednak korzystają z tego głównie studenci studiujący więcej niż jeden kierunek studiów, studenci nie są zachęceni do podjęcia studiów w ramach indywidualnego trybu studiowania. Dodatkowy rozwój nastawiony na przystosowanie do potrzeb rynku pracy zapewnia Biuro Karier, które prowadzi kursy i szkolenia dla studentów i absolwentów, jednak nie prowadzi specjalistycznych kursów dla studentów i absolwentów kierunku socjologia, które to kursy mogłyby dodatkowo rozwijać umiejętności zdobyte przez studenta podczas zajęć. Studenci wskazywali też na ich zdaniem problem w dostępności do prowadzonych przez Biuro Karier szkoleń i kursów, gdyż odbywają się one często w tych samych godzinach w których odbywają się zajęcia.

Zdaniem studentów biblioteka jest w pełni wystarczająca, a jej godziny pracy są dostosowane do potrzeb studentów. Zapewnia ona korzystanie z książek zarówno na miejscu jak i możliwość wypożyczenia ich do domu. Każdy zainteresowany jest w stanie przeczytać specjalistyczne czasopisma branżowe.

Studenci pozytywnie ocenili rozkłady studiów, ogólnych obciążenia, układ zjazdów. O odwoływanych zajęciach studenci informowani są z odpowiednim wyprzedzeniem. W trakcie zjazdów na studiach niestacjonarnych przestrzegana jest zasada, by liczba godzin dydaktycznych w ciągu jednego dnia nie przekroczyła 8-10 godzin lekcyjnych, a bloki dydaktyczne z jednego przedmiotu nie przekroczyły 4 godzin lekcyjnych.

Studenci na spotkaniu z ZO pozytywnie ocenili zawartość informacji w sylabusach i ich przydatności w procesie uczenia się. Również pozytywnie oceniono przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia..

Studenci mają zapewniony dostęp do prowadzących zajęcia, zarówno na dyżurach indywidualnych, jak również poprzez kontakt elektroniczny. Studenci II stopnia wskazywali na możliwość wyboru promotora, a także na swobodę wyboru tematu pracy magisterskiej. Studenci studiów niestacjonarnych mają ograniczony wybór promotorów.

Pomoc materialna studentom jest świadczona przez UZ w następujących formach: stypendium socjalne, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektorskie dla studentów najlepszych, stypendium ministra za osiągnięcia naukowe lub sportowe, zapomogi, zakwaterowanie w domu studenckim, wyżywienie w stołówce uniwersyteckiej. Kwestie te reguluje Regulamin Pomocy Materialnej dla Studentów UZ (tamże s. 24). System pomocy materialnej oparty jest o wynikające z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, stypendia i zapomogi. Kryteria przyznawania pomocy materialnej są dla studentów jasne, oraz dostępne na stronie internetowej, w dziekanacie a także w gablotach na terenie uczelni. Wydawane przez komisje stypendialne decyzje mają formę wymaganą przez kodeks postępowania administracyjnego. Studenci nie wskazywali na problemy związane z pomocą materialną, system przyznawania stypendiów ocenili jako sprawiedliwy. Uczelnia nie korzysta z możliwości utworzenia własnych funduszy stypendialnych. Studenci uczestniczą w pracach komisji stypendialnej jak i odwoławczej komisji stypendialnej. Samorząd studencki ma wpływ na przydzielanie miejsc w akademikach. Skład komisji stypendialnych jest zgodny z wymogami ustawowymi. Studenci pozytywnie ocenili system pomocy materialnej

Studenci Wydziału nie mają wymaganej przez ustawę 20% reprezentacji swoich przedstawicieli w Radzie Wydziału. Ponadto w Samorządzie nie ma przedstawicieli kierunku socjologia.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego: znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) System rekrutacji na studia I i II stopień studiów można uznać za standardowy.

2) System oceny osiągnięć studentów jest jasno sformułowany oraz zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość formułowania ocen.

3) Uczelnia mogłaby zwiększyć zakres skuteczności informowania studentów o możliwości mobilności. Ich zdaniem brakuje kontaktu z osobami odpowiedzialnymi za takie działania w Uczelni.

4) System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej w znacznej części zadowala studentów oraz sprzyja ich rozwojowi.

Kryterium 8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

1). Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Ocena przejrzystości struktury zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów, a także systematyczności i kompleksowości przeprowadzanych ocen i analiz osiąganych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji;

- ocena efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywania do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych. Ocena przydatności tego systemu do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi (lub wzorcowymi) efektami kształcenia albo ze standardami kształcenia, ocena jego dotychczasowej skuteczności w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia;

- ocena systemu upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian.

Uniwersytet Zielonogórski w celu stałego podnoszenia jakości kształcenia wprowadził Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia Uchwałą Senatu Uczelni nr 319 z dn. 26.09.2007 r.

Początek prac rozpoczął się w 2007 r. powołaniem przez Rektora Uczelni Zespołu ds. Opracowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia (Zarządzenie Rektora nr 32 z dn. 15.05.2007 r.), którego zasadniczym celem było opracowanie uczelnianego systemu oceny jakości kształcenia. W 2008 r. w celu realizacji zadań związanych ze stałą poprawą jakości kształcenia powołano roboczy Zespół ds. Jakości Kształcenia, który w ramach swoich kompetencji realizował zadania związane z: projektowaniem działań wynikających z założeń systemu zapewniania jakości kształcenia, analizą realizacji celów systemu przez wydziałowe zespoły ds. zapewniania jakości oraz przygotowaniem sprawozdań i raportów dla Rektora i Senatu o stanie jakości.

W wyniku analizy oraz weryfikacji dokumentacji stwierdza się, iż zalecenia dotyczące Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia są w Uczelni realizowane poprzez następujące działania:

1. Powołanie Komisji ds. Kształcenia (zatwierdzenie składu osobowego: Uchwała Senatu nr 242 z dn. 27.01.2010 r. w sprawie powołania Komisji ds. Kształcenia wraz z określeniem jej zakresu kompetencji, w szczególności: opracowywanie i wdrażanie polityki, procedur, standardów kształcenia, opiniowanie wniosków o uruchamianie nowych kierunków studiów i nowych metod kształcenia, a także wniosków związanych z organizacją i jakością kształcenia w ramach Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia, przegląd jakości kształcenia na wszystkich kierunkach studiów, opiniowanie wniosków w zakresie reformy studiów, poszerzania i zróżnicowania oferty edukacyjnej oraz wdrażanie i efektywna realizacja założeń Procesu Bolońskiego: Uchwała Senatu nr 336 z dn. 24.11.2010 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji ds. Kształcenia).

2. Powołanie Wydziałowej Komisji ds. Kształcenia w kadencji 2008-2012 (zatwierdzenie składu osobowego wraz z przedstawicielami studentów: Uchwała Rady Wydziału nr V/5/2008 z dn. 16.12.2008 r., wraz z określeniem jej zakresu kompetencji, w szczególności: wdrażanie polityki, procedur i standardów kształcenia na Wydziale, opiniowanie wniosków o uruchamianie nowych kierunków studiów i metod kształcenia, modyfikacje programów kształcenia, monitorowanie przebiegu kształcenia na Wydziale, a także wdrażanie i efektywna realizacja założeń Procesu Bolońskiego).

3. Powołanie Wydziałowego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia, Wydziałowego Koordynatora Jakości Kształcenia oraz Pełnomocnika ds. Jakości Kształcenia Uchwałą Rady Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu nr I/17a/2008 z dn. 23.09.2008 r.

4. Wskazanie zakresu obejmowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na wszystkich formach i poziomach studiów oraz celu poprzez zapewnienie i stałe doskonalenie jakości kształcenia, podnoszenie rangi pracy dydaktycznej oraz poziomu wykształcenia absolwentów w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, a także przygotowywanie zasad publikacji informacji o kształceniu w Uczelni.

5. Doprecyzowanie obszarów działania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, obejmujących organizację oraz obsługę procesu kształcenia prowadzących do doskonalenia wszystkich jego aspektów, w tym:

- *analizę zasad rekrutacji* poprzez sporządzanie odpowiednich wytycznych do przeprowadzenia procesu rekrutacji, a także weryfikację spełnienia wymagań kandydatów starających się o przyjęcie na studia I stopnia na kierunku „socjologia”,
- *ocenę i weryfikację programów studiów* poprzez okresowy przegląd, opracowywanie oraz analizowanie planów i programów kształcenia przez Komisję ds. Kształcenia, w tym ich zgodność z Krajowymi Ramami Kwalifikacji,
- *ocenę i weryfikację efektów kształcenia* poprzez badanie jakości prac dyplomowych i ich adekwatności do programu kształcenia, analizę egzaminów dyplomowych pod kątem przygotowywania się do nich zgodnie z zaleceniami i procedurami, wprowadzenie

procedury wyrwykowego sprawdzania prac dyplomowych w programie Plagiat.pl zgodnie z Zarządzeniem Rektora nr 24 z dn. 18.04.2011 r. w sprawie limitu ilościowego prac dyplomowych przeznaczonych do kontroli w Systemie Plagiat pl. w Uniwersytecie Zielonogórskim, który dla Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu wynosi 130 prac w okresie od 1 maja 2011 r. do 30 kwietnia 2012 r.,

- *warunki prowadzenia zajęć dydaktycznych* poprzez hospitację zajęć, wraz ze szczegółowymi wskazaniem merytorycznymi, co do sposobu, formy i treści prowadzonych zajęć (na podstawie Protokołów z hospitacji zajęć dydaktycznych zatwierdzonych przez kierownika jednostki stwierdzono przeprowadzanie hospitacji), określenie obowiązkowego wymiaru godzin wykładów prowadzonych przez samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych (Uchwała Senatu nr 176 z dn. 24.06.2009 r. w sprawie wymiaru pensum nauczycieli akademickich oraz zasad obliczania godzin dydaktycznych), a także liczebności grup (Uchwały Senatu: nr 45 z dn. 29.01.2003 r. w sprawie ustalenia limitów grup dla poszczególnych zajęć dydaktycznych oraz nr 397 z dn. 25.05.2011 r. w sprawie ustalenia limitów grup na zajęcia sportowe i rehabilitacyjne dla studentów z orzeczoną niepełnosprawnością). Zapewnienie jakości kształcenia na wysokim poziomie odbywa się także poprzez procedurę przeprowadzania konkursów na stanowiska nauczycieli akademickich, które stanowią odzwierciedlenie doboru wykwalifikowanej kadry, zgodnie z wytycznymi określonymi przez Senat w Uchwale nr 452 z dn. 30.11.2011 r. w sprawie ogłaszania konkursów jako postępowania kwalifikacyjnego przy nawiązywaniu stosunku pracy z nauczycielami akademickimi w Uniwersytecie Zielonogórskim oraz Rektora w Zarządzeniu nr 79 z dn. 07.12.2011 r. w sprawie procedury ogłaszania konkursów jako postępowania kwalifikacyjnego przy nawiązywaniu stosunku pracy z nauczycielami akademickimi (w wyniku weryfikacji akt osobowych oraz dokumentacji z posiedzeń organów kolegialnych Uczelni stwierdza się, iż wyżej wskazana procedura jest stosowana).

- *jakość obsługi administracyjnej studentów* poprzez stworzenie warunków do uczestniczenia w procesie kształcenia osobom niepełnosprawnym (powołanie Pełnomocnika Rektora ds. Niepełnosprawnych Studentów Zarządzeniem Rektora nr 29 z dn. 23.04.2010 r., zajmującego się m. in. reprezentacją interesów studentów niepełnosprawnych, pojawiającymi się trudnościami organizacyjnymi i technicznymi związanymi z niepełnosprawnością oraz udzielaniem informacji o stypendiach i innych formach pomocy materialnej), uruchomienie internetowego systemu obsługi studenta mającego na celu usprawnienie kontaktu studentów z Uczelnią, w skład którego wchodzi: wirtualny dziekanat, platforma e-learningowa (z możliwością uzyskania dostępu do materiałów szkoleniowych), a także poczta elektroniczna.

- *informacje na temat kształcenia i uzyskiwanych kwalifikacji* poprzez informatory, stronę internetową Uczelni, Wydziału z wyszczególnieniem oferty dydaktycznej, zbieranie opinii: pracodawców na temat przygotowania studentów i absolwentów do wymagań rynku pracy, uzyskanej przez nich wiedzy, umiejętności, możliwości znalezienia pracy, a także studentów oraz absolwentów na temat przebiegu studiów, uzyskanej wiedzy i umiejętności, możliwości zatrudnienia w trakcie i po studiach, wspieranie rozwoju karier zawodowych studentów i absolwentów przez Biuro Karier, które prowadzi bazy studentów i absolwentów poszukujących pracy, przekazuje informacje wszystkim zainteresowanym studentom i absolwentom o ofertach pracy, praktykach, wolontariatach, stażach, współpracuje z

pracodawcami oraz z publicznymi służbami zatrudnienia. W przyszłości zwiększenie informacji o kształceniu i uzyskiwanych kwalifikacjach odbywać się będzie poprzez zwiększenie udziału pracodawców w określaniu i ocenie efektów kształcenia w związku z planowanym włączeniem ich do prac organów zajmujących się programami kształcenia.

6. Skonkretyzowanie efektów działania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, w szczególności: zwiększenie konkurencyjności i przejrzystości oferty edukacyjnej Uczelni oraz wyposażenie absolwentów w kwalifikacje pożądane na rynku pracy, ciągłe doskonalenie jakości kształcenia przez systematyczną ocenę, analizę i modyfikację procesu dydaktycznego, podniesienie rangi pracy dydaktycznej oraz dostarczenie zainteresowanym wiarygodnych i kompletnych informacji na temat programów studiów, jakości kształcenia i kwalifikacji zdobywanych przez absolwentów, co przekłada się na jakość kształcenia oferowanego na ocenianym kierunku studiów.

7. Wskazanie odpowiednich narzędzi służących realizacji zakładanych celów w postaci ocen oraz badań prowadzonych w formie ankiet wśród studentów i absolwentów, a także nauczycieli akademickich obsługujących proces kształcenia:

- *Badania studentów* odbywają się poprzez anonimowe ankiety (w zależności od formy prowadzonych zajęć wzory ankiet zostały określone w zał nr. 1, 2A, 2B Uchwały Senatu nr 319 z dn. 26.09.2007 r. w sprawie wprowadzenia Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia), których celem jest podnoszenie jakości zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczycieli akademickich oraz realizowanie polityki kadrowej Uczelni. Zgodnie z powyższą Uchwałą Senatu badanie dotyczy organizacji procesu kształcenia, w tym jakości poszczególnych zajęć i sposobu ich prowadzenia, a także oceny studentów oraz sposobów ich wspierania. Badanie studentów na podstawie Sprawozdań Wydziałowego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia z dn. 29.09.2009 r. oraz 23.09.2010 r. odbyło się w roku akademickim 2008/2009 oraz 2009/2010 na podstawie ankiety w formie elektronicznej oraz tradycyjnej, czyli papierowej. Wyniki z przeprowadzonych badań są opracowywane w postaci raportów (raport z r. ak. 2008/2009 opublikowany na stronie internetowej Wydziału i prezentowany na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 23.06.2009 r., podobnie z roku akademickiego 2009/2010 na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 22.06.2010 r.), służą podnoszeniu poziomu kształcenia oraz członkom Zespołu ds. Oceny Nauczycieli Akademickich, a także bezpośrednim przełożonym, trafiają również do nauczycieli akademickich, których zajęcia były oceniane. Stwierdza się także stosowanie procedury analizowania i weryfikacji wyników z przeprowadzonych badań, w wyniku których podejmuje się działania doskonalące jakość kształcenia np. z ankiety 2008/2009 Wydziałowy Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia, Dziekan ds. Studenckich oraz Kierownik Dziekanatu dokonali analizy zastrzeżeń sformułowanych przez studentów, w wyniku której zmieniono godziny dostępności dziekanatu, doposażono niektóre sale dydaktyczne oraz przeprowadzono rozmowy dyscyplinujące z osobami, których dotyczyły uwagi.

- *Ocena pracowników naukowo-dydaktycznych prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku* odbywa się pod nadzorem Zespołu ds. Oceny Nauczycieli Akademickich (powołany przez Radę Wydziału na posiedzeniu w dn. 13.05.2008 r.), któremu przewodniczy Dziekan. Zgodnie z §146 Statutu Uczelni ocena odbywa się pod kątem osiągnięć naukowych i

dydaktycznych, na podstawie karty informacyjnej nauczyciela akademickiego określonej w zał nr. 3 Uchwały Senatu nr 319 z dn. 26.09.2007 r. w sprawie wprowadzenia Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia. Podstawę oceny nauczyciela akademickiego stanowi jego dorobek naukowo-badawczy, dydaktyczny i organizacyjny, przy czym elementem oceny dotyczącej wypełniania przez nauczyciela akademickiego obowiązków dydaktycznych jest opinia studentów wyrażona w anonimowych ankietach (ocena kadry na podstawie Protokołów oraz Sprawozdania Wydziałowego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia z dn. 23.09.2010 r. odbyła się w roku akademickim 2009/2010, w wyniku której pozytywnie oceniono 29 nauczycieli akademickich. Podczas analizy rezultatów przeprowadzonych ocen wnioskuje się, że występuje przepływ informacji zwrotnej do osób biorących udział w badaniu, wykorzystuje się je w procesie decyzyjnym o jakości kształcenia, a także realizacji polityki kadrowej).

- *Badanie kariery zawodowej absolwentów kierunku „socjologia”* na podstawie sprawozdania z oceny własnej Wydziałowego Zespołu Zapewnienia Jakości Kształcenia z dn. 23.09.2010 r. przeprowadzono w roku akademickim 2009/2010 w formie elektronicznej ankiety. Wyniki z badań zostały opracowane w postaci raportu, zaprezentowane na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 28.09.2010 r. oraz umieszczone na stronie internetowej w celu udostępnienia osobom biorącym bezpośredni udział w badaniu. W wyniku przeprowadzonej analizy otrzymano znaczny napływ informacji zwrotnej (23%). W przyszłości za przeprowadzenie badania odpowiedzialny będzie Zespół ds. Monitorowania Karier Zawodowych powołany przez Rektora Zarządzeniem nr 12 z dn. 30.01.2012 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Monitorowania Karier Zawodowych Absolwentów Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Nadzór nad Wewnętrznym Systemem Zapewnienia Jakości Kształcenia na szczeblu centralnym sprawuje Rektor, funkcję koordynacji, nadzór nad wdrażaniem i funkcjonowaniem pełni Prorektor ds. Jakości Kształcenia oraz Koordynator ds. ECTS, natomiast na szczeblu wydziałowym Dziekan, Prodziekan ds. Jakości Kształcenia oraz Pełnomocnik ds. Jakości Kształcenia, a funkcje wspierające pełni Koordynator Wydziałowy Jakości Kształcenia.

Dokumentacja dotycząca Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia jest prowadzona i udostępniana przez Rektorat, Dziekanat oraz Wydziałowy Zespół Zapewniania Jakości Kształcenia, w sposób kompleksowy i precyzyjny, zgodnie z przepisami powszechnie obowiązującymi.

Uczelnia prowadzi także procedury sprawdzające efektywność działania systemu i korygujące politykę zapewniania jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów poprzez procedurę corocznego przygotowywania sprawozdania dla Dziekana i Rady Wydziału przez Wydziałowy Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia z oceny efektów działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia na Wydziale, w tym także na kierunku „socjologia” oraz dla Rektora i Senatu przez Senacką Komisję ds. Kształcenia z działalności Systemu, a także wdrażania działań podnoszących jakość kształcenia.

Z przeprowadzonej analizy odnotować należy fakt, iż o kulturę jakości na ocenianym kierunku studiów dbają także pracownicy administracji Uczelni oraz Wydziału. Świadczy o

tym kompleksowość prowadzonej dokumentacji, stanowiącej efekt kształcenia oraz sprawna obsługa. Natomiast według opinii studentów na kierunku socjologia proces ankietyzacji przeprowadzany jest po każdym zakończonym cyklu kształcenia. Studenci, którzy mieli styczność z ankietyzacją nie otrzymywali informacji zwrotnej.

2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników i beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości. Ocena stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość. Ocena roli przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni/ jednostki oraz przedstawicieli Parlamentu Studentów RP w procesie zwiększania świadomego wpływu studentów na jakość kształcenia, optymalizację osiąganych efektów kształcenia i ich dostosowywanie do aktualnego poziomu wiedzy i wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdza się, iż na Wydziale Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu występuje znaczny udział interesariuszy zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia, obejmujący organizację oraz obsługę procesu kształcenia, prowadzący do doskonalenia wszystkich jego aspektów, w tym: zasad rekrutacji, ocen i weryfikacji programów studiów, efektów kształcenia, warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych, warunków socjalno- bytowych studentów oraz jakości ich obsługi administracyjnej, a także informacji na temat kształcenia i uzyskiwanych kwalifikacji. ZO stwierdza, że jest niewystarczająca liczba studentów w organach kolegialnych Uczelni, co z pewnością posiada ograniczony ich wpływ na proces doskonalenia jakości kształcenia. Niemniej jednak plany studiów i programy nauczania - według informacji uzyskanych od studentów - są opiniowane przez właściwy organ samorządu studenckiego.

W związku ze specyfiką kierunku udział interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w procesie określania celów i efektów kształcenia oraz w procesie ich dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych jest permanentny. Poświadczają to zgromadzone dokumenty obrazujące szczegółowe działania Uczelni w tym zakresie. Istnieje stała współpraca z interesariuszami zewnętrznymi z obszaru działalności społecznej. Należy stwierdzić, iż Uczelnia, a co za tym idzie Władze i Pracownicy Wydziału prowadzą stały monitoring dynamiki zmian szeroko pojmowanej rzeczywistości społecznej oraz rynku pracy (we współpracy z Biurem Karier). Działania te mają na celu zoptymalizowanie programu nauczania.

Tabela nr 1. Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

Zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	działalność naukowa	działalność międzynarodowa	organizacja kształcenia
Wiedza	+	+	+	+	+/-	+
umiejętności	+	+	+	+	+/-	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+/-	+

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- +/- - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego: znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1). W wyniku weryfikacji dokumentów stwierdza się, iż zostały doprecyzowane procedury dotyczące dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia na prowadzonym kierunku studiów, stanowią one podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod ich realizacji, a także związane z obiegiem dokumentacji w Uczelni, co przekłada się na spójność i kompletność.

2). Na ocenianym kierunku studiów istnieje współpraca z interesariuszami zewnętrznymi i wewnętrznymi w celu zapewnienia jakości kształcenia. Niemniej jednak wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia działa nie w pełni efektywnie. Z przedłożonych dokumentów wynika, iż Uczelnia nie spełnia wymogu z art. 67 § 3 oraz z art. 61 § 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, który mówi o reprezentowaniu studentów w co najmniej 20% w organach kolegialnych.

9. Podsumowanie - Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	Wyróżniająco (6)	w pełni (5)	Znacząco (4)	Częściowo (3)	Niedostatecznie (2)
1. koncepcja rozwoju kierunku		X			
2. cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			X		
3. program studiów			X		
4. zasoby kadrowe		X			
5. infrastruktura dydaktyczna		X			
6. prowadzenie badań naukowych		X			
7. system wsparcia studentów w procesie uczenia się			X		
8. wewnętrzny system zapewnienia jakości			X		

Ocena możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, a także wskazanie obszarów nie budzących zastrzeżeń, w których wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wysoce efektywny oraz obszarów wymagających podjęcia określonych działań.

W Instytucie Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego na ocenianym kierunku socjologia proces dydaktyczny przebiega na dobrym poziomie. Nauczyciele ocenianego kierunku, prezentując wiedzę teoretyczną i praktyczną, korzystają z najnowszych badań oraz technik multimedialnych, a egzekwują ją zarówno metodami tradycyjnymi jak i nowoczesnymi. Baza dydaktyczna na ocenianym kierunku jest dobra. Rozwój naukowy pracowników Instytutu Socjologii bardzo dobrze rokuje na przyszłość.

Mając na względzie dalszy rozwój wizytowanego kierunku studiów postuluje się:

- uzupełnić brakujące dokumentów poświadczające uzyskanie stopni naukowych;
- spełnić wymogi art. 67 § 3 oraz art. 61 § 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, który mówi o reprezentowaniu studentów w co najmniej 20% w organach kolegialnych;
- podnieść jakość prac dyplomowych poprzez wypracowanie jasnych kryteriów ocen;
- zwiększyć zakres informowania studentów o wynikach badań dotyczących ocen i weryfikacji efektów kształcenia;
- zintensyfikować współpracę z zagranicznymi uczelniami i wykorzystywać w większym stopniu program ERASMUS w celu wymiany międzynarodowej;
- w większym stopniu wykorzystać wyniki przeprowadzonych badań do modyfikacji programów nauczania;
- zwiększyć zakres skuteczności informowania studentów o możliwości ich mobilności;
- wzmocnić starania dotyczące udziału w projektach międzynarodowych, a także w projektach finansowanych przez polskie instytucje.

Raport sporządził
na podstawie raportów cząstkowych

Ks. dr hab. Tadeusz Bąk

W odpowiedzi na raport Władze Uczelni odniosły się do sformułowanych w raporcie uwag przedstawiając dodatkowe informacje, wyjaśnienia i stosowne dokumenty, które uzasadniają zmianę oceny odnoszącej się do kryteriów: ***cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji, program studiów oraz wewnętrzny system zapewnienia jakości.***

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			
program studiów		X			
wewnętrzny system zapewnienia jakości		X			